

PAGINI DIN ISTORIA ÎNVĂȚĂMÂNTULUI SUPERIOR ECONOMIC DIN ROMÂNIA 1843 - 2013

MONOGRAFIE

170 de ani de la primul curs de economie politică
ținut de Ion Ghica la Academia Mihăileană din Iași

Constantin Roșca

1.1. PREAMBUL

Prin lucrarea de față, care apare din inițiativa și sub egi-
da Asociației Facultăților de Economie din România - AFER,
ne-am străduit să grupăm, pe etape, cele mai reprezentative
pagini din istoria de aproape două secole a învățământului
universitar de profil economic din țara noastră, cu împlinirile
și neîmplinirile sale favorizate, frânate sau chiar blocate une-
ori de mersul evenimentelor geopolitice care au marcat însăși
istoria poporului român. În acest scop, întregul material, care
se întinde pe 904 de pagini, a fost structurat pe 7 părți dis-
tincte prefațate de:

- **Mesajul de salut al domnului prof. univ. dr. Pavel Năstase** - Rectorul Academiei de Studii Economice din București adresat Adunării Festive ce a avut loc în Aula Magna din Palatul ASE - una dintre cele mai prestigioase insti-
tuții universitare din România - cu prilejul sărbătoririi a două
evenimente cruciale pentru profesia de economist:

- 170 de ani de la primul curs de economie politică ținut
de Ion Ghica, la 23 noiembrie 1843, la Academia Mihăileană
din Iași, înființată în anul 1835;

- 100 de ani de la inițierea primului Congres al
Economistilor din România la 23 noiembrie 1913;

- **Cuvântul înainte** semnat de Președintele Asociației
Facultăților de Economie din România - AFER -, **domnul prof.**

univ. dr. Ioan Talpoș, Președintele Senatului Universității de
Vest din Timișoara;

- O scurtă prezentare a lucrării **Din partea coordona-
torilor** monografiei semnată de Președintele Comitetului
Director al AFER, **domnul prof. univ. dr. Nicolae Istudor** - pro-
rector al ASE București;

Partea I, care se referă la perioada 1843-1913, etapă pre-
mergătoare instituționalizării învățământului universitar eco-
nomic prin înființarea Academiei de Înalte Studii Comerciale
și Industriale - AISCI București;

Partea a II^a - este etapa cuprinsă între momentul înființă-
rii Academiei de Înalte Studii Comerciale și Industriale - AISCI
- la București în 1913 și reforma comunistă a învățământului
din România - 1948;

Partea a III^a cuprinde perioada 1948-1989, perioadă în
care vocația europeană a învățământului superior economic
românesc a fost deturnată, fiind subordonată nevoilor eco-
nomiei de comandă după model sovietic;

Partea a IV^a cuprinde perioada postdecembristă până în
zilele noastre (1990-2013), când educația economică - și nu
numai - se reasează pe traiectoria tradiției europene. Pe lângă

rețeaua instituțiilor de profil, aici sunt prezentate și două construcții asociative din mediul universitar: Asociația Facultăților de Economie din România și Consorțiul „Universitaria”;

Partea a V^a este consacrată marilor personalități ale științei și învățământului superior economic din România;

Partea a VI^a conține Rezumatul monografiei care este editat în limba română și în trei limbi de circulație internațională: engleză, franceză și germană;

Partea a VII^a este rezervată Indexului de nume, Glosarului de abrevieri și unui set de 32 de anexe prin care se detaliază/completează unele laturi ale informațiilor cuprinse în celelalte părți anterioare ale Monografiei.

1.2. NĂZUINȚA ROMÂNILOR PENTRU EDUCAȚIE ECONOMICĂ DE NIVEL UNIVERSITAR

Contextul geopolitic creat de Tratatul de Pace Ruso-Turc de la Adrianopol din 1829, când monopolul turcesc asupra comerțului Țării Românești și Moldovei a fost desființat, a făcut ca aspirațiile poporului nostru pentru o educație economică de nivel universitar, dar și de nivel preuniversitar, să devină o necesitate existențială din punct de vedere economic și nu numai pentru emanciparea Principatelor Române în spațiul european-danubian.

În această parte, Monografia se ocupă de perioada cuprinsă între 1843 - când la Academia Mihăileană din Iași, profesorul Ion Ghica ținea primul curs de economie politică și până în 1913 când, la București, se înființa prima instituție universitară de profil economic - Academia de Înalte Studii Comerciale și Industriale - AISCI.

Timp de 70 de ani, cunoștințele de economie politică și unele cunoștințe financiare și de contabilitate au fost predate la Academia Mihăileană din Iași de către profesori reputați precum: Ion Ghica, Ion Ionescu de la Brad sau Gheorghe Apostoleanu și apoi la Facultatea de Drept din cadrul Universității din Iași, unde cursurile respective au fost ținute de Ioan Strat, Alexandru D. Xenopol, Nicolae S. Basilescu și A. C. Cuza.

Astfel, **Ion Ghica**, cu gândirea economică formată sub influența profesorilor de la Collège de France (Pellegrino Rossi – 1833 sau Michel Chevalier – 1841), prin cursul său de **economie politică a marcat începutul învățământului economic superior din România**. Și-a pus viziunea sa economică în slujba intereselor economiei naționale, insistând asupra rolului industriei și dezvoltării acesteia în o serie de țări, atrăgând în mod indirect atenția

autorităților românești asupra dezvoltării Țărilor Române.

Ion Ionescu de la Brad, cu o pregătire economică excepțională pentru acele timpuri, bun cunoscător al teoriilor economice clasice și reformiste contemporane lui, prin cursul de economie politică a militat pentru **liberalismul economic** prin crearea tuturor condițiilor favorabile manifestării neîngrădite a capitalismului în România.

Gheorghe Apostoleanu, cu doctoratul în legi la Berlin, bun cunoscător al operelor economiștilor clasici englezi, dar și a teoriilor economice din Franța și Germania, pentru a ieși din înapoierea economică bazată pe agricultură, propune **dezvoltarea ramurilor prelucrătoare** care pot valorifica produsele agricole, dar și bogățiile subsolului.

Ioan Strat, cu studii economice și doctoratul în drept la Universitatea din Berlin cu mențiunea *cum laude*, a ținut **primul curs de economie politică în prima Universitate a țării** (Universitatea din Iași, înființată în 1860, în timpul domniei lui Alexandru Ioan Cuza). După cum arăta Victor Slăvescu, **Ioan Strat este autorul primului manual complet de economie politică în limba română**. „El a creat un statut nou economiei politice în țara noastră, impunând-o printre științele transformatoare ale societății românești, angajată pe vremea sa într-un complex și anevoios proces de realizare a unității dintre fondul și forma ei socială”.

Alexandru D. Xenopol, doctor în drept la Berlin, istoric și filozof, cu temeinice cunoștințe de economie, a realizat o bogată operă economică vizând modernizarea economiei noastre naționale. Cunoscător în profunzime al vieții economice românești, A.D. Xenopol explica înapoierea economică a României, în primul rând prin structura necorespunzătoare a acesteia care era „*eminamente agrară*” și, prin aceasta, dependentă de țările Europei occidentale. Militând activ pentru **emanciparea, prin educație școlară**, a poporului român, A. D. Xenopol considera că „*răul sistem de înstrucțiune*” se înscria în rândul factorilor agravanți cu cel mai mare impact asupra înapoierii economice a țării, arătând că „*... lipsa cea mai simțită la noi în țară este aceea de școli care să facă plugar din băiatul plugarului, dar plugar inteligent; să facă ciubotari, sticlari și tinichigii, alămari și fierari din băieții de pitari, barbieri și lăcătuși ... știind bine că talentul extraordinar va ieși întotdeauna la lumină*”.

Nicolae Basilescu, cu o pregătire economică și juridică la Berlin și Paris, pe aceeași orbită a liberalismului economic de inspirație apuseană, prin cursul de economie politică predat la Universitatea din Iași, a avut **preocupări pentru reformarea sistemului fiscal** care se confrunta cu numeroase neajunsuri.

A.C. Cuza, cu o cultură vastă și cunoștințe profesionale solide căpătate la Dresda, Paris, Berlin și Bruxelles, a ocupat catedra de economie politică la Universitatea din Iași timp de 27 de ani. A avut un curs apreciat pentru „*modul cum a reușit să explice obiectul de studiu, metodele de investigare folosite, raporturile economiei politice cu celelalte științe sociale și locul acesteia în sistem*”.

În paralel cu preocupările constante orientate spre cultura economică de nivel universitar, a fost organizată și s-a dezvoltat o amplă rețea de școli și licee de comerț, care au funcționat în spațiul românesc din Vechiul Regat (organizate la Galați, București, Brăila, Iași, Craiova, Turnu Severin, Ploiești, Pitești, Câmpulung Muscel, Botoșani), cele din Ardeal, unde George Barițiu, în 1836 a înființat o clasă pregătitoare pentru comerț în cadrul Școlii naționale a Capelei românești din Cetatea Brașovului, - din Banat, unde s-a remarcat personalitatea lui Corneliu Diaconovici, precum și din Basarabia ultimelor două decenii ale sec. al XIX-lea, unde Karl Schmidt – primarul Chișinăului, a fost ctitorul învățământului economic de peste Prut.

Astfel, în ultima jumătate a secolului al XIX-lea și primul deceniu al secolului al XX-lea, **România** - un stat tânăr pe harta Europei, cu independența cucerită în 1877 prin jertfa de sânge a poporului său, și-a ales în mod liber căile de modernizare pentru a intra în rândul țărilor occidentale dezvoltate, aducând în prim-planul obiectivelor sale pregătirea de nivel universitar a specialiștilor în organizarea și conducerea afacerilor comerciale.

Acest prim segment al lucrării se încheie cu un scurt capitol consacrat învățământului comercial de nivel universitar din Europa, la interferența dintre secolele al XIX-lea și al XX-lea, acolo unde, cei care au pus bazele pregătirii economice de nivel universitar din țara noastră, s-au școlit și de unde s-au inspirat pentru a clădi ceea ce era menit să dureze peste secole într-o propășire materială și spirituală a poporului român.

1.3. EDUCAȚIA ECONOMICĂ DE NIVEL UNIVERSITAR ÎN PERIOADA 1913-1948

Corolar al voinței și strădaniei unor ilustre personalități politice și științifice ale vremii, precum *Nicolae D. Xenopol*, *Ion G. Duca*, *Take Ionescu*, *Titu Maiorescu* ș.a., cu eforturi de depășire a unor opoziții neașteptate în vremea în care studiul economiei nu era considerat ca știință, în primăvara anului 1913, la București, se înființa prima instituție universitară

de profil economic, **Academia de Înalte Studii Comerciale și Industriale din București**.

Nicolae D. Xenopol – ministru al Comerțului și Industriei, sprijinit de oameni politici ai vremii (Titu Maiorescu și Tache Ionescu – miniștri; Sabba Ștefănescu – senator și mulți alții) și de un grup de tineri formați la universități prestigioase din Europa occidentală (Ion Răducanu și Anton Davidoglu) și la Universitatea din București (Stanislas Cihoski și Gheorghe Tașcă), de funcționari superiori din Ministerul Comerțului și Industriei, cât și de personalități din mediul economico-bancar și din învățământul preuniversitar, după largi dezbateri în Parlamentul României, **a reușit să treacă proiectul de lege pentru înființarea AISCI București**, „*așezământ care a contribuit la propășirea economică a țării*”, proiect care devenit Lege, a fost promulgat de către **Regele Carol I la data de 6 aprilie 1913**.

Despre Academia Comercială care își deschidea cursurile la data de 1 noiembrie 1913, **Nicolae D. Xenopol** - ministrul comerțului și industriei, autorul legii de înființare a AISCI București, criticând credința unora că „*populațiunea noastră este leneșă*”, a subliniat faptul că „*acest așezământ nou nu e decât rodul muncii acestui popor cu calități morale, intelectuale și cu un dor nemăsurat de a munci. ... Trebuie însă* – menționa ministrul – *ca pe acest popor să-l punem în condițiuni prielnice dezvoltării sale*”.

Cu același prilej, academicianul **Constantin I. Istrati**, Președintele Academiei Române și membru în primul Consiliu de administrație al AISCI București, adresându-se corpului profesional dar și studenților, le-a prezentat așteptările puse în fața Academiei pentru calitatea învățământului, menționând că „*pentru a putea acumula o adevărată și sănătoasă cultură economică și comercială, cultura primitivă nu trebuie să fie un surogat, cu a cărui diplomă să se înșele lumea și să se coboare prestigiul culturai ce se poate primi în Academia Comercială*”. Și mai arăta academicianul că, „*grație Academiei (AISCI) se completează nu numai regenerarea, ci independența noastră economică*”.

La numai două decenii de la înființare, **Anton Davidoglu** - primul rector al AISCI București, pornind de la rezultatele fructuoase obținute, aprecia că, educația economică de nivel universitar va avea un rol determinant pentru dezvoltarea întregii societăți românești, arătând că „*scopul acestei instituțiuni va fi să completeze instrucțiunea și educațiunea economică a viitorilor factori producători, a elementului sârguitor și priceput de mâine, chemat să decidă soarta neamului nostru întreg*”.

Alături de, și împreună cu întreaga țară greu încercată în timpul Primului Război Mondial, conducerea, corpul profesoral și studenții AISCI București au reușit să înfrângă dificultățile generate de această conflagrație mondială. Astfel, calitățile de manageri-patrioți ale marilor personalități ca *Anton Davidoglu, Stanislas Cihoski, Ion N. Angelescu, Ion Răducanu*, au consolidat activitatea tinerei Academii, i-au creat o splendidă bază materială durabilă, o reputație națională și europeană binemeritată la care au contribuit din plin redevabili savanți și profesori precum *Virgil Madgearu, Nicolae Iorga, Victor Slăvescu, Gheorghe Tașcă, D. R. Ioanițescu, Spiridon Iacobescu, Gr. Dimitrescu* și mulți alții despre care se scrie mai pe larg în paginile lucrării.

La vindecarea rănilor războiului, elita intelectuală a țării s-a angajat în găsirea celor mai optime soluții pentru construcția noului stat, România Mare. Descrierea acestei implicări, făcută de Anghel Rugină, arată că *„nici nu-ți poți închipui cât de mult era de lucru în Țara Românească după ce s-a încheiat războiul de întregire, și anume în științe, în arte și literatură, în economie și finanțe și, cel mai mult, în greaua sarcină de unificare națională căzută pe umerii guvernelor de atunci. M-am înhămat, ca și prietenii mei Ion Răducanu, Virgil Madgearu, Cezar Partheniu, Dimitrie Gusti și mulți alții, să ne facem datoria mai întâi față de greaua sarcină de unificare a țării și economiei românești”*.

Totodată, pe agenda priorităților s-au înscris problemele arzătoare ale procesului de învățământ, printre care:

- reorganizarea AISCI București după modelul german, concretizată prin înființarea a trei specializări (Comerț, bancă, asigurări; Industrie; Administrație economică, consulară), ținându-se seama de posibilitățile de plasare a absolvenților fiecărei secțiuni;
- completarea corpului profesoral prin ocuparea posturilor vacante exclusiv după criteriul competenței profesionale;
- construirea unui local propriu al Academiei Comerciale – Palatul din Piața Romană – care a reprezentat o operă grandioasă pentru acele vremuri, dar și un reper important în imaginea Bucureștiului de atunci și de astăzi;
- înscrierea Academiei Comerciale pe lista facultăților și universităților de prestigiu din străinătate, organizând și pregătirea doctorală ș.a.

În calitate de rectori, la conducerea destinelor AISCI București s-au succedat mari personalități universitare, precum:

- **Anton Davidoglu (1913-1918)**, matematician de renume internațională, al șaselea matematician român doctor la Sorbona și al unsprezecelea român doctor în

matematică - la vremea sa, membru în comisia care a pregătit Legea de înființarea a AISCI București;

- **Eugen Ludwig (1918-1919)**, chimist expert, doctor în științe fizico-chimice al Universității din Viena, fost profesor la Facultatea de Farmacie din București, membru în comisia pentru stabilirea tarifelor vamale ale produselor chimico-farmaceutice;

- **Stanislas Cihoski (1917-1918)** la Iași, unde a fost refugiată AISCI în timpul Primului Război Mondial; **1919-1924**), licențiat în drept, litere și filosofie la București, profesor de statistică generală și economică;

- **Ion Angelescu (1924-1929)**, licențiat în drept, litere și filosofie la București, cu doctoratul în economie la Universitatea din München. A fost coorganizator, în 1913, al primului Congres al economiștilor din țara noastră, iar în 1926 a devenit președintele AGER (Asociația Generală a Economiștilor din România). Ca rector, a răspuns cu brio la marea provocare: construcția Palatului AISCI;

- **Gheorghe Tașcă (1929-1930)**, licențiat în drept la București, cu doctoratul în drept și apoi în științe economice la Paris, membru corespondent al Academiei Române (1925), un timp și președinte al AGER, ministru plenipotențiar al României la Berlin;

- **Ion I. Răducanu (1930-1940)**, bacalaureat și doctor în economie al Academiei Comerciale din Graz (Austria), cu licența în economie politică la Universitatea din București. A fost membru al Societății Culturale „Royal Economic Society” din Londra, membru corespondent al Academiei Române (1936) și membru în Societatea Economiștilor Germani din Leipzig (1939);

- **Marin I. Mazilescu (1940-1941)**, cu studii în drept la București, absolvent și doctor în economie al AISCI București;

- **Eftimie Antonescu (1941-1943)**, cu studii în drept la București (licența) și Iași (doctoratul), a făcut unele propuneri de schimbare a denumirii AISCI în Academia de Științe Economice;

- **Victor Slăvescu (1944)**, cu studii la München și Halle, devine doctor în economie în 1914, membru corespondent (1936) și apoi membru titular al Academiei Române (1939). A continuat ideea lui Eftimie Antonescu de a schimba denumirea AISCI după modelul celor mai prestigioase instituții similare din Europa, în Academia de Științe Economice;

- **Ștefan Stănescu (1944-1945)**, cu studii în filosofie și drept la București, doctor în drept, științe politice și economice la Paris;

- **Nicolae M. Maxim (1945-1947)**, absolvent al Facultății de Științe din București. A făcut parte din Comisia informativă pentru „purificarea” personalului didactic și

administrativ al AISCI București, proces de epurare dictat de noua putere politică a țării;

- **Gromoslav Mladenatz (1948)**, absolvent al Academiei Comerciale din Berlin, doctor în științe economice și financiare al Universității din Köln.

Sunt prezentate, de asemenea, principalele momente din activitatea **Academiei de Înalte Studii Comerciale și Industriale de la Cluj**, înființată în 1920 prin **legea promulgată de Regele Ferdinand I - Întregitorul**. În septembrie 1940, în urma revizuirilor teritoriale impuse de Germania hitleristă și Italia fascistă, AISCI Cluj a trebuit să-și stabilească, în refugiu, o nouă locație transilvană la Brașov.

În primii 20 de ani de existență, Academia Comercială de la Cluj și-a diversificat specializările, a crescut durata studiilor de la 2 la 4 ani, a crescut exponențial numărul studenților, iar din 1930 a avut dreptul să organizeze și studii de doctorat. Porțile Academiei clujene au fost deschise tuturor tinerilor doritori să studieze, indiferent de naționalitatea lor: români, maghiari, cehi, slovaci. *„Perioada brașoveană (1940 – 1950) rămâne semnificativă prin preocupările de reorganizare, adaptare, inovare și modernizare instituțională, prin eforturile de păstrare a exigențelor didactice și științifice, prin cele de extindere a spațiilor sociale și de învățământ, prin dotarea bibliotecii cu lucrări didactice, reviste și cărți de specialitate, prin eforturile de organizare și desfășurare a vieții studențești, în cele mai bune condiții”*.

Activitățile didactice la AISCI Cluj, respectiv AISCI Cluj-Brașov au fost susținute de profesori renumiți precum Aurel Ciortea, Ion Evian, Dumitru Voina, Victor Jinga, Ion I. Lapedatu, Gheorghe Moroianu, pentru a cita decât o parte dintre aceștia.

În perioada cât a funcționat **la Cluj**, Academia Comercială a fost condusă de cinci rectori:

- **Aurel Ciortea (1920-1928)**, profesor de matematici comerciale, absolvent al Facultății de Științe al Universității maghiare din Cluj;
- **Gheorghe Moroianu (1929-1935)**, profesor de economie politică, cu studii universitare la Anvers și Paris, doctor în științe economice și financiare la Universitatea Tübingen din Germania (1897);
- **Constantin Lacea (1936-1937)**, profesor de limba germană;
- **Octavian Prie (1937-1938)**, profesor de limba română;
- **Ioan Mateiu (1938-1940)**, profesor de drept civil.

La Brașov, destinele Academiei clujene au fost conduse de șapte rectori:

- **Iosif Gârbacea (1940)**, profesor de contabilitate industrială. A urmat Școala Comercială Superioară din Brașov, apoi AISCI din București, unde devine și primul doctor în economie al aceleiași instituții;
- **Pavel Roșca (1940-1942)**, profesor de pedagogie;
- **Victor Jinga (1942-1945)**, profesor de economie politică, istoria doctrinelor economice, economie agrară și metodologia cercetării științifice, cu studii universitare și doctor în economie la Institutul Superior de Științe Economice din Veneția;
- **Gheorghe Dragoș (1945-1946)**, profesor de cooperatie, primul doctor în economie al AISCI Cluj;
- **Nicolae N. Condeescu (1946-1947)**, profesor de limba română;
- **Laurențiu Someșan (1947-1948)**, profesor de geografie economică;
- **Augustin Tătaru (1948-1950)**, profesor de economie politică. A fost, după reforma comunistă din 1948, decanul Institutului de Științe Economice și Planificare Brașov, până când acesta a fost transferat la Iași.

De asemenea, această parte a Monografiei se referă la continuarea predării economiei politice la Universitatea din Iași, unde profesorii A.C. Cuza și Gheorghe Zane au asigurat desfășurarea activităților didactice la disciplinele economice.

Regretabil este faptul că profesorul A.C. Cuza, printre noțiunile și raționamentele științifice specifice disciplinei, a dezonorat catedra de economie politică și finanțe, picurând veninul șovinismului.

Gheorghe Zane, cel care, după pensionarea lui A.C. Cuza, a preluat cursul de economie politică de la Facultatea Juridică a Universității, a fost cel care a avut marele merit de a restabili prestigiul științific al economiei politice. *„Pornind de la importanța deosebită a pregătirii teoretice și practice a viitorilor juriști, profesorul Gheorghe Zane s-a folosit în predarea economiei politice de un curs adaptat mereu la ceea ce însemna noutatea, atât în domeniul teoriei economice, cât și în realitatea economică înconjurătoare”*.

În finalul părții a II-a este prezentată scurta existență a Școlii Superioare de Studii Cooperatiste din București care, înființată în anul 1919, în 1946 devine Academia de Studii Cooperatiste și, numai după un an, în 1947, se unește cu AISCI București, formând Academia de Studii Comerciale și Cooperatiste, transformată apoi în anul 1948 în Institutul de Științe Economice și Planificare din București (ISEP).

1.4. ÎNVĂȚĂMÂNTUL SUPERIOR ECONOMIC DIN ROMÂNIA ȘI DIN REPUBLICA MOLDOVA ÎN PERIOADA 1948-1989

Instituită după reforma comunistă a învățământului din România imediat după instaurarea republicii impusă de ocupantul sovietic, pregătirea economiștilor în cele patru decenii ale economiei de comandă a cunoscut două etape temporale distincte: până în anul 1967 și după anul 1967.

Judecând după conținutul măsurilor care au vizat procesul de învățământ, etapa primilor 20 de ani cuprinsă între anii 1948-1967, a cunoscut la rândul său, două faze cu derulare în timp pe durate aproximativ egale (circa un deceniu fiecare), dar cu unele caracteristici diferite, și anume: o primă fază care în fapt a început încă din toamna anului 1944 și până în 1956 și cea de a doua fază cuprinsă între anii 1956 și 1967 (trimestrul III inclusiv).

Prima fază, când societatea românească a trăit una dintre cele mai dramatice perioade din istoria sa, a fost una de introducere prin teroare a modelului sovietic de organizare social-politică a societății românești, inclusiv cel de educație universitară, în condițiile destructurării tuturor instituțiilor statului de drept, anihilând orice posibilitate de reacție a organismului social sănătos. Pentru sistemul de învățământ, această perioadă a însemnat:

- Îndepărtarea celei mai mari părți a elitei intelectuale, prin epurarea învățământului de așa-zisele elemente dușmănoase noului regim politic instaurat în România cu ajutorul și sub protecție sovietică. Sunt bine cunoscute cazurile lui **Victor Slăvescu** și **Ion Răducanu** care, refuzând să colaboreze cu noile autorități, li s-au retras titlurile științifice obținute în Germania (Halle, respectiv Berlin), au fost dați afară din Academia Română, au fost apoi arestați și condamnați la ani grei de detenție, iar după eliberare nu au mai revenit în învățământ. De asemenea, cazurile **Gheorghe Tașcă** (cu studii și doctoratul la Paris, profesor la Universitatea din București, profesor și rector al AISCI București, membru corespondent al Academiei Române din 1925, președinte al AGER, ministru plenipotențiar al României la Berlin, unul dintre profesorii Regelui Mihai I căruia i-a predat cursuri de economie politică) și **Mihail Manoilescu** (unul dintre cei mai prețuiți economiști din țară, profesor la Politehnica din București, guvernator al Băncii Naționale a României, ministru de externe și alte funcții ministeriale), de un dramatism zguduitor, care nu au supraviețuit regimului de tortură ce li s-a aplicat, fiind apoi aruncați într-o groapă comună din apropierea închisorii

de la Sighet, precum și cazul lui **Petrache Ercuță**, cu doctoratul în economie la Berlin, care a fost exclus din învățământ în 1951, consfințeau reforma comunistă a perioadei.

- Constituirea corpului profesoral necesar acoperirii sarcinilor didactice din profesorii de la AISCI, care au acceptat încă de la început să colaboreze cu noile autorități (Alexandru Bârlădeanu, Vasile Malinschi, Marin A. Lupu, Roman Moldovan, Aurel Vijoli, Manea Mănescu, Gogu Rădulescu ș.a.) și să accepte compromisuri revoltătoare (falsificarea cataloagelor de examinare în sesiunea din octombrie 1948 când, în majoritatea lor, acestea aveau foarte multe corecturi la note și adăugiri de studenți examinați în afara sesiunii, persoane care nici nu călcase în spații universitare), cât și din activiști de partid, tineri absolvenți ai facultăților muncitorești sau ai Universității serale de marxism-leninism.
- Ruptura cu tradițiile școlii românești, precum și cu tradițiile și realitățile învățământului vest european prin organizarea întregului sistem de învățământ românesc (preuniversitar și universitar), ca de altfel, a întregii vieți economice, sociale și politice din țara noastră, după modelul și sub directa supraveghere a comisarilor sovietici.

Ca atare, prin planurile de învățământ (cu nomenclatorul disciplinelor de studiu), programele analitice ale disciplinelor (conținutul tematic al acestora), ritmicitatea derulării săptămânale a componentelor procesului didactic (curs, seminar, aplicații) dar și prin activitățile extracurriculare, **sistemul de educație a fost puternic politizat**, cu accente de **evidentă stalinizare**. Au apărut discipline noi precum: disciplina de marxism, în cadrul căreia timp de 4 semestre se studiau operele clasicii (Marx, Engels, Lenin, Stalin); economia politică a socialismului, cu o întindere pe 4 semestre în care documentele de partid (congrese ale PCUS și PMR, conferințe naționale și plenare ale CC al PMR) reprezentau cea mai mare parte a conținutului disciplinei; planificarea riguroasă a orelor de curs, seminar, aplicații cu durată și conținut tematic, sub masca derulării unor activități ordonate, reflecta ținerea sub control (teroare psihică) a cadrelor didactice (la unele discipline conferințele profesorilor erau vizate de comisarul sovietic, iar profesorul era obligat să aibă conferința în față, neavând voie să vorbească liber); la disciplina de geografie se studia intens și geografia URSS (fizică și economică); singura limbă străină din planul de învățământ era limba rusă care se studia 5 semestre; caracterul apologetic al tuturor disciplinelor de specialitate potrivit căruia prioritatea temporală a promotorilor disciplinelor, originalitatea conținutului de idei,

teorii, concepte, descoperiri, rezultate etc. erau atribuite invariabil inventatorilor, cercetătorilor, profesorilor ruși sau sovietici (Miciurin, Macarenko, Stahanov, sunt numai câteva exemple).

În cea de *a doua fază*, după anul 1956, în contextul politic generat de revoluția din Ungaria – amplă mișcare anticomunistă lichidată prin intervenția brutală a armatei sovietice, în țara noastră a urmat un climat general de **oarecare destindere**. Odată cu plecarea din România a trupelor sovietice de ocupație, a încetat și controlul direct al Moscovei asupra economiei prin desființarea sovromurilor, iar la scurt timp, în anul 1964, România s-a opus planului de regionalizare interstatală a economiei țărilor europene din lagărul comunist (planul Valev). În același timp, în învățământ, retragerea comisarilor sovietici a permis un proces de **destalinizare** prin:

- schimbarea denumirii și parțial a conținutului unor discipline ideologice din planul de învățământ (marxism-leninism schimbat în socialism științific);
- reducerea timpului de studiu afectat acestora (socialismul științific cu un semestru, cel mult două semestre de studiu);
- simplificarea bibliografiei recomandate (limitare la lucrări de specialitate și eliminarea operelor lui Stalin și a documentelor de partid din perioada stalinistă);
- introducerea studierii limbilor străine (engleză, franceză, germană – una la opțiunea studentului) și scoaterea limbii ruse din planul de învățământ (exces de respingere a limbii ocupantului sovietic, dar asupra măsurii s-a revenit la scurt timp);
- scoaterea din programa analitică a disciplinei Geografie a capitolelor referitoare la Geografia URSS ș.a.

Considerând că învățământul economic pregătește funcționari de birou, o pătură socială neproductivă care nu produce bunuri materiale tangibile, dar și în raport cu nevoia de a acoperi cu ingineri procesul de industrializare masivă a țării, prin politica de stat, a avut loc **un proces de supratehnicizare a învățământului universitar**, situație care, deși ușor ameliorată după anul 1967, a continuat până în 1989. Ca atare, ponderea studenților din domeniul economic s-a redus de la 17% în anul universitar 1948-1949, la 9,4% în anul universitar 1988-1989.

Schimbările majore care au avut loc în structura economiei noastre naționale după anul 1989 au condus la îmbunătățirea substanțială a ponderii studenților din domeniul economic pe seama reducerii cererii de pregătire universitară pentru specializările ingineresti, cerere care în ultimii ani a înregistrat o ușoară tendință de redresare. Ca urmare,

ponderea celor care au studiat științele economice a crescut în anul universitar 1990-1991 la 10,4%, a atins un nivel maxim de 30,9% în anul universitar 2005-2006 și, putem spune că s-a stabilizat oarecum la nivelul de 21,2% în anul universitar 2011-2012.

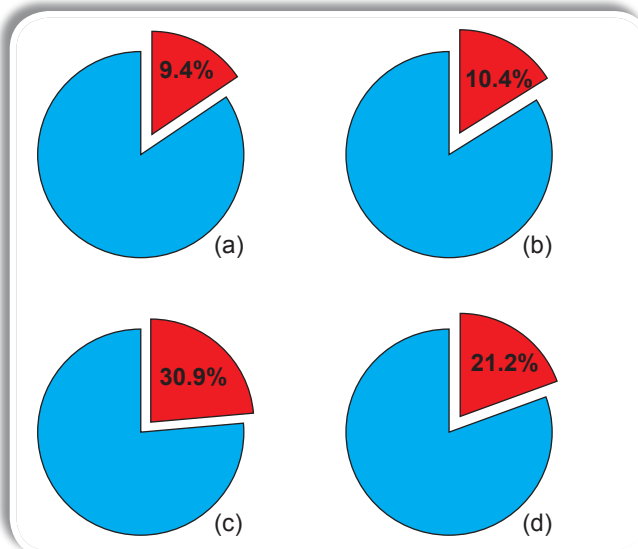

Fig. 1 - Ponderea studenților din domeniul economic în numărul total al studenților din România în anii universitari 1948-1949 (a); 1990-1991 (b); 2005-2006 (c); 2011-2012 (d)

Începând cu trimestrul IV al anului 1967, adică în etapa 1968-1989, **ASE București își redescoperă**, prin denumire, dar nu numai, **vocația sa europeană** pe care a avut-o încă de la înființare în anul 1913 ca Academie, și pe care a cultivat-o în mod remarcabil până în anul 1948 prin conținutul activităților și a rezultatelor obținute.

Pe lângă adversitățile politice exacerbate în ura de clasă, cele interpersonale (dintre activiștii de partid care, în virtutea principiului de „rotire a cadrelor” își schimbau frecvent locul în structurile de putere în minister, dar și în cadrul ASE) au generat o mare instabilitate – formală și de conținut – în organizarea instituțională a învățământului, cu înființări și desființări, comasări și divizări de facultăți, specializări, forme de învățământ, după inspirația sau interesul nou venitului.

Astfel, numai la București, denumirea instituției s-a schimbat de 5 ori: din Academia de Înalte Studii Comerciale și Industriale (1913), în Academia de Studii Comerciale și Cooperatiste (1947), în Institutul de Științe Economice

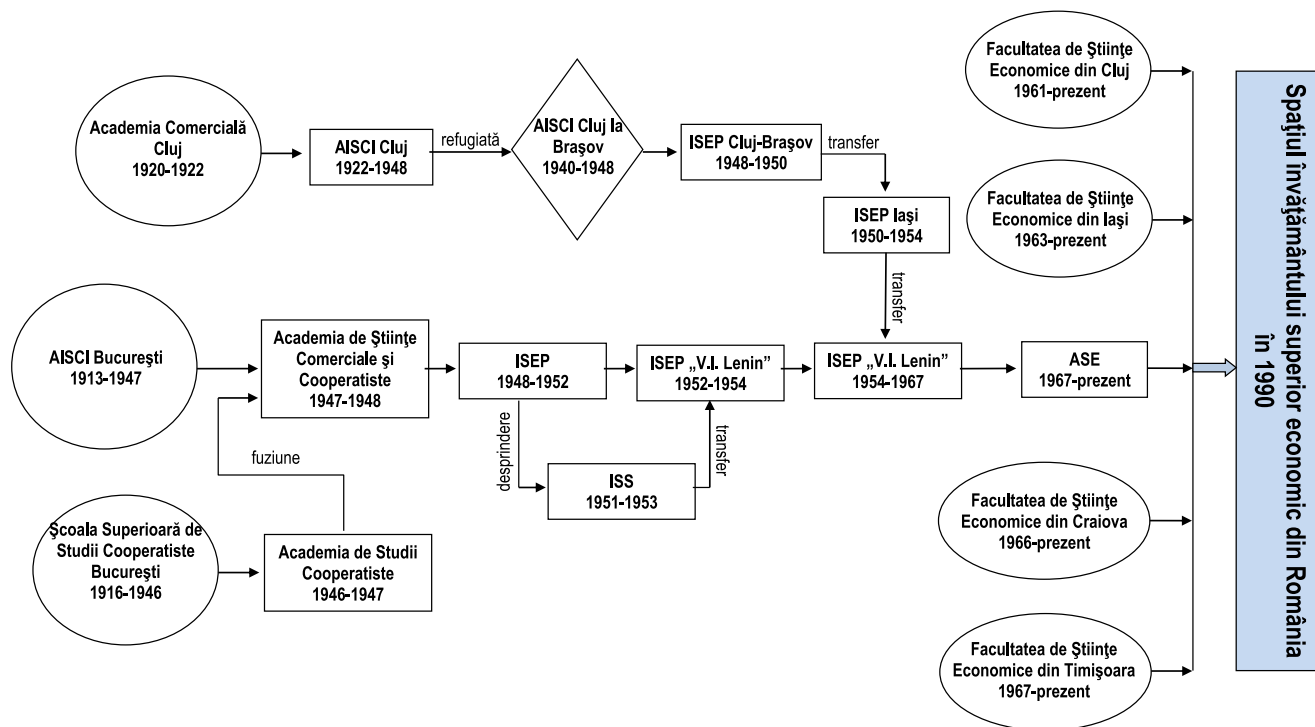

Fig. nr. 2 - Structuri instituționale ale învățământului superior economic din România și evoluția acestora în perioada 1913 - 1990

și Planificare (1948), în ISEP „V. I. Lenin” (1952) și în cele din urmă în Academia de Studii Economice (1967-1968). Numeroasele schimbări care au avut loc în spațiul învățământului superior economic românesc din perioada 1913-1989 sunt puse în evidență de reprezentarea grafică din figura nr. 2. Din analiza Anexei nr. 10 mai sus menționată, rezultă că în cadrul aceleiași entități universitare, în perioada 1950-1989 au avut loc numeroase modificări în numărul și denumirea facultăților și specializărilor școlarizate.

Nu putem să nu remarcăm și unele laturi pozitive ale învățământului superior economic din perioada cuprinsă între anii 1948 și 1989, printre care:

- Gratuitatea studiilor universitare a permis accesul la educație a multor tineri fără posibilități materiale sau cu posibilități modeste, dintre care o parte au devenit în timp cadre didactice universitare de prestigiu, cercetători și oameni de știință, specialiști în viața economică și socială, manageri etc., confirmând „calitățile morale, intelectuale și dorul nemăsurat de a munci”⁰¹ ale poporului român pe care le remarcă Nicolae D. Xenopol la deschiderea cursurilor AISCI București (1 noiembrie

1913), precum și convingerea lui Alexandru D. Xenopol că, prin educație școlară, indiferent de condiția socială a tinerilor fii de „plugari, ciubotari, sticlari” etc., „talentul extraordinar”⁰² a ieșit la lumină.

Sunt edificatoare, în acest sens, carierele universitare de succes ale profesorilor Gheorghe (Geo) Vasilescu, Aurel Negucioiu, Dumitru Mareș, Puiu Georgescu, Ilie Văduva, pentru a ne referi numai la câteva din cele foarte numeroase care se cunosc:

- **Gheorghe (Geo) Vasilescu**, provenit dintr-o familie săracă de țărani, după experiența copilului de trupă adoptat de Armata Română, în anul 1951 termină studiile la ISEP București cu rezultate strălucite, devine doctor în statistică la București, profesor universitar, șef de catedră (5 ani), prodecan (2 ani) și decan de facultate timp de 10 ani, dintre care ultimii doi ani în perioada 1990-1992;
- **Aurel Negucioiu**, fiu de țărani săraci din Novaci (Gorj), termină Facultatea de Finanțe din cadrul ASE București în anul 1953, cu diplomă de merit, doctor în economie la Moscova, ocupă, până în 1989, funcții de conducere în cadrul Universității „Babeș-Bolyai” din

⁰¹ Nicolae D. Xenopol, *Op. cit.*, vezi și p. 96 din Monografie

⁰² A. D. Xenopol, *Op. cit.*; vezi și p. 44 din Monografie

Cluj-Napoca, de la șef de catedră (13 ani), decan (6 ani), prorector (5 ani), până la cea de rector (6 ani), iar din 1991, ca profesor la Facultatea de Științe Economice din Cluj-Napoca a Universității Creștine „Dimitrie Cantemir” din București, unde a ocupat funcții de prodecan (2 ani), decan (4 ani) și Președinte al Consiliului de administrație (3 ani);

- **Dumitru Mareș**, din Avrig-Sibiu, absolvent cu diplomă de merit în 1955 la ASE București, doctor în economie la București sub conducerea profesorului N. N. Constantinescu, a fost membru fondator al Facultății de Științe Economice din Timișoara, decan, timp de 9 ani;

- **Puiu Georgescu**, fiu de țărani săraci din Grozăvești (Olt), orfan de tată, în 1957 devine absolvent cu diplomă de merit al Facultății de Statistică din cadrul ASE București, doctor în economie în 1973 la București, a fost profesor universitar, șef de catedră și decan la Facultatea de Științe Economice din Craiova;

- **Ilie Văduva**, din Aninoasa (Hunedoara), absolvent cu diplomă de merit al Facultății de Finanțe-Contabilitate în 1958, cu specializare de 2 ani în Elveția, a fost prodecan (2 ani), prorector (4 ani) și rector al ASE București (5

ani), ministru de externe și ministru al comerțului exterior aproape 3 ani.

- Reconsiderarea nevoilor societății pentru economiști care să-și asume responsabilitatea organizării și conducerii proceselor economice din structurile de producție și administrație a permis extinderea rețelei instituționale prin înființarea facultăților de științe economice în cadrul Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca (1961), la Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași (1962), precum și la universitățile din Craiova (1966) și Timișoara (1967), în paralel cu diversificarea specializărilor care s-au bucurat de o bună stabilitate.

Astfel, analiza datelor prezentate în figura nr. 3 ne arată că pregătirea economiștilor a rămas concentrată în București, prin cele 5 facultăți din ASE care asigurau școlariizarea în evantaiul tuturor celor 11 specializări, precum și în cele 7 domenii de cercetare ale studiilor doctorale. În ordine descrescătoare, s-au înscris facultățile de la Iași cu 3 specializări de licență și 5 domenii de studii doctorale, Cluj-Napoca

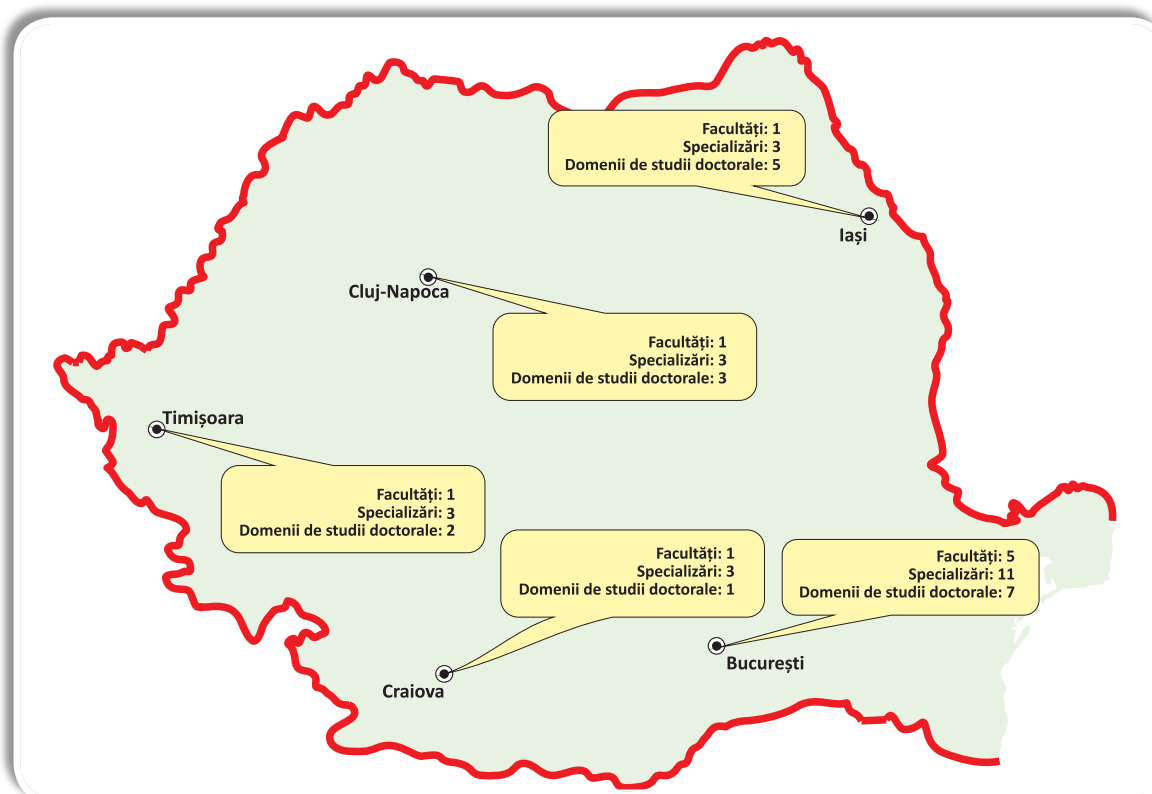

Fig. nr. 3 - Amplasarea facultăților de științe economice în România în anul universitar 1989-1990

cu 3 specializări de licență și 3 domenii doctorale, Craiova cu 3 specializări de licență și un domeniu de doctorat și Timișoara 2 specializări de licență și 2 domenii de cercetare doctorală.

- Orientarea pe latura calitativă a procesului de învățământ după anul 1967, odată cu accesul mai larg la literatura de specialitate din Occident când, pentru a crește competența economiștilor în valorificarea superioară a resurselor, îmbunătățirea organizării și conducerii întreprinderilor și ramurilor economice, autogestiunea economico-financiară, creșterea eficienței activităților, diversificarea și întărirea relațiilor economice internaționale, s-a pus accent deosebit pe studiul intensiv al teoriilor economice moderne și al matematicii, focalizat pe cercetări operaționale cu aplicații în modelarea economică: teoria stocurilor, teoria firelor de așteptare, teoria grafurilor, teoria optimului economic, balanța legăturilor dintre ramuri etc., pe studiul riguros al ciberneticii și informaticii economice, al metodelor de analiză economico-matematică și statistică a fenomenelor și proceselor economice, în paralel cu interesul crescut pentru studiul limbilor străine moderne (engleza, franceza, germana).

În perioada 1948-1989, la conducerea ASE București s-au succedat 9 rectori: **Anton Alexandrescu (1948-1949)**, primul rector după reforma învățământului din 1948. Următorii 4 ani a fost decan, după care a fost dat afară din învățământ, fiind considerat fiu de chiabur; **Vasile Malinschi (1949-1954)** care, din 1955 a devenit membru titular al Academiei Române; Ștefan Arsene (1954), rector pentru o scurtă perioadă de timp; **Mihail Hașeganu (1955-1959)**; **Mircea Nicolaescu (1959-1961)**; **Marin A. Lupu (1961-1971)**; **Gheorghe Dolgu (1971-1980)**, a fost ministru adjunct la Ministerul Afacerilor Externe, expert consultant la Secretariatul general al ONU, reprezentant permanent al României pe lângă oficiul ONU din Geneva și ambasador al României la Berna, subsecretar de stat la CNVM, este membru de onoare al Academiei Române din 2006; **Ilie Văduva (1980-1985)** care, ulterior, timp de aproape 3 ani a ocupat fotolii ministeriale la externe și la comerțul exterior; **Alexandru Puiu (1985-1990)**, care, în prealabil a fost prorector al ASE București și decan al Facultății de Comerț.

La conducerea Facultății de Științe Economice din Cluj-Napoca, din 1961 până în 1989, s-au succedat următorii decani: **Virgil Câmpeanu**, **Aurel Negucioiu** care, timp de 5 ani, a fost apoi prorector și timp de 6 ani rector al UBB Cluj-Napoca, **Constantin Olah**, **Roman Crișan** și **Gheorghe Postelnicu**.

La Iași, Facultatea de Științe Economice a fost condusă de către decanii: **Victor Neculce (1962-1965)**, **Constantin Niculicioiu (1965-1976)**, **Marin Ene (1976-1984)** și **Ronelia Davideanu (1984-1989)**. Profesorul **Mihai Todossia**, după ce a condus catedra de economie politică timp de 17 ani, în perioada 1972-1981 a îndeplinit funcția de rector al Universității „Al. I. Cuza” din Iași, iar **Dumitru Rusu**, profesor de contabilitate, a fost o perioadă prorector al aceleiași universități ieșene.

Facultatea de Științe Economice din Craiova a avut la conducerea sa, ca decani, pe: **Constantin Botea (1966-1969)**, care apoi a fost și prorector al Universității din Craiova, **Victor Oncescu (1969-1972)**, **Puiu Georgescu (1972-1976)**, **Constantin Bărbăcioru (1976-1984)**, care apoi a fost și prorector al universității, **Victoria Bărbăcioru (1984-1989)**, fiind apoi pentru scurt timp și prorector al universității; **Elena Marin (1989-1990)**. Din partea facultății au mai fost prorectori: Maria Margareta Boroș, Ion Dogaru, Tiberiu Nicola care a ocupat și funcția de rector, Nicolae Rădulescu.

La Timișoara, decanii Facultății de Științe Economice au fost: **Dumitru Mareș (1968-1975)**, care în prealabil a condus facultatea ca prodecan de la înființarea acesteia (1967), **Petru Oniță (1976-1981)**, care în perioada 1984-1989 a fost rectorul Universității din Timișoara, după ce în prealabil a fost prorector în perioada 1981-1984, **Dumitru Horia Cristea (1985-1989)**. Din cadrul facultății au funcționat în conducerea universității și: **Petru Stanciu** - prorector (1968-1972) și mai apoi rector (1972-1977), **Cornel Drugărin (1972-1977)**, **Ilie Luca (1977-1981)**, **Mihail Epuran (1984-1990)** ca prorectori.

1.5. ÎNVĂȚĂMÂNTUL SUPERIOR ECONOMIC DIN PERIOADA CONTEMPORANĂ

Perioada cuprinsă între 1990 și 2013 - momentul aniversar care ne-a motivat pentru apariția acestei lucrări - reflectă modul în care rețeaua facultăților de profil economic, ca de altfel întregul sistem românesc de învățământ universitar, își redefinește vocația europeană, sens în care armonizarea cu sistemul de valori al educației universitare europene, având ca țintă integrarea în Spațiul European al Învățământului Superior și al Cercetării se situează în centrul eforturilor de implementare a principiilor „Procesului Bologna”. În economia de ansamblu a monografiei, aceasta este partea cea mai dezvoltată și, natural, este cea care se va modifica potrivit dinamicii viitoare a domeniului pornind de la actualul stadiu de dezvoltare a sistemului și luând în considerare plusurile și minusurile generației noastre, în

egală măsură izvor de înțelepte învățăminte pentru cei care vor gestiona peste ani traiectoria și sensul educației economice a viitorilor specialiști.

În deschiderea acestei părți din monografie, sunt prezentate patru studii semnate de prestigioase personalități universitare implicate prin înalte responsabilități profesionale instituționale și la nivel național, precum și guvernamentale în promovarea noilor politici de reformare a învățământului superior din România în spiritul modelelor și al valorilor educației universitare moderne din Europa.

Domnul prof. univ. dr. Dumitru Miron este autorul studiului *„Tradiția seculară a învățământului superior economic din România la confluența cu schimbările de paradigmă alimentate de Procesul Bologna”*. Excelent cunoscător al proceselor manageriale din învățământul superior economic românesc, ca și din structurile instituționale ale acestuia, este actualul decan al Facultății de Relații Economice Internaționale din cadrul ASE București (2012 - prezent); a fost prodecan al aceleiași facultăți în perioada 1991-2000, prorector al ASE București în perioada 2000-2012, Secretar de Stat în Ministerul Educației și Cercetării (2005-2008) și membru în Consiliul Economic și Social al României. Experiența managerială a domniei sale este întregită cu exercitarea funcției de Președinte al Consiliului Director în cadrul Fundației Româno-Americane pentru Educație și Cultură, precum și a celei de Secretar general al AFER, funcție pe care o onorează din anul 2008 și în prezent.

Considerând tradiția învățământului superior economic românesc ca fiind una generoasă, cu *„acumulări, interacțiuni și salturi calitative”*, care se constituie *„ca bază de pornire pentru procesele transformatoare necesare în anumite etape”*⁰³, autorul își focalizează studiul domniei sale pe ideea pivot a Procesului Bologna, aceea de a crea Spațiul European al Învățământului Superior - SEIS - ca pe o schimbare de paradigmă în raport cu logica contemporană din peisajul universitar internațional și european, având ca obiective cardinale:

- adoptarea unui sistem de învățământ universitar bazat pe un cadru al calificărilor compus din două cicluri educaționale (învățământ universitar alcătuit din studii de licență, studii de masterat și studii doctorale, pe de o parte și învățământul postuniversitar destinat studiilor postdoctorale și procesului de educație și formare profesională continuă, pe de altă parte);
- instituirea unui sistem european de credite transferabile care să faciliteze mobilitatea interinstituțională

internă și europeană a studenților odată cu focalizarea educației pe criterii comensurabile de evaluare a calității învățământului centrat pe student;

- promovarea dimensiunii europene a educației universitare prin mobilitatea transfrontalieră și libera circulație a cadrelor didactice și studenților, pentru a facilita cooperarea paneuropeană în asigurarea calității învățământului superior.

Pentru a realiza, consolida și dezvolta SEIS, autorul, în studiul domniei sale, trece în revistă principalele tematici ale schimbărilor generate de implementarea Procesului Bologna și anume:

- dimensiunea socială a educației: acces la educație tuturor tinerilor care doresc să urmeze studii universitare fără niciun fel de discriminare, echitate și finalizarea studiilor;
- educația și formarea profesională continuă - LLL (Life Long Learning)- pe tot parcursul vieții active, și nu numai;
- angajabilitatea definită în cadrul Bologna Follow Up Group (BFUG) ca fiind *„abilitatea de a ocupa un loc inițial de muncă, de a menține locul de muncă și de a fi mobil pe piața forței de muncă”*⁰⁴;
- învățământul centrat pe student și promovarea misiunii de predare în învățământul superior, cu accent în creșterea pe misiunea de predare-învățare, reformarea programelor de studii și introducerea rezultatelor învățării ca instrument calitativ în procesul didactic;
- triunghiul cunoașterii: educație-cercetare-inovare printr-o atenție sporită legăturii dintre educație și cercetare (inclusiunea studiilor doctorale în aria învățământului universitar);
- deschiderea internațională a sistemelor de educație prin internaționalizarea activităților universitare ca o componentă strategică de referință pentru crearea Spațiului European al Învățământului Superior în context global;
- mobilitatea membrilor comunităților universitare - studenți și cadre didactice;
- finanțarea din surse multiple și guvernanta academică îmbunătățită prin dezvoltarea unor structuri manageriale mai eficiente;
- asigurarea calității în învățământul superior prin adoptarea unor criterii generale comune în vederea compatibilizării sistemelor naționale la nivelul SEIS prin definirea responsabilității structurilor instituționale, evaluarea internă și externă a programelor de studii și instituțiilor universitare, participarea studenților, participare internațională, publicarea rezultatelor.

⁰³ Dumitru Miron, p. 203 din Monografie

⁰⁴ Idem, p. 205 din Monografie

Cel de-al doilea studiu „*Concepția europeană asupra managementului universitar*” este semnat de **domnul prof. univ. dr. Mihai Korka** care, în paralel cu prodigioasa activitate didactică desfășurată timp de 44 de ani, s-a remarcat și prin exercitarea competențelor sale manageriale ca prorector al ASE București în perioada 1992-1996, decan al Facultății de Relații Economice Internaționale din cadrul ASE București în perioada 2004-2008, Director general, Secretar de Stat și consilier ministerial în Ministerul Educației și Cercetării, precum și de Director general al Institutului Național de Conjunctură, Marketing și Management „Virgil Madgearu” din București (1991 și în prezent).

Domnul prof. univ. dr. Mihai Korka își structurează studiul domniei sale pe trei componente focalizate pe managementul universitar în concepție europeană: universități puternice pentru Europa, excelența în universități și management universitar inovativ și dinamic.

▪ Devenită titlu mobilizator al Planului de acțiune al EUA stabilit prin Convenția de la Graz în anul 2003, sintagma „*Universități puternice pentru Europa*” reflectă preocuparea fiecărei universități europene „*de a asigura un mediu instituțional favorabil pentru expansiunea excelenței în toate domeniile specifice de acțiune asumate public prin carta și misiunea universității, fie că este vorba de educație, de cercetare sau de servicii ale universității în beneficiul membrilor comunității locale și/sau regionale care o găzduiește sau al societății umane, considerate în ansamblul ei*”.⁰⁵ Acest plan de acțiune reprezintă - așa după cum arată domnul profesor Mihai Korka, actualizarea și aprofundarea Strategiei Lisabona 2000 care se referă, în principal, la următoarele direcții de schimbare ale mediului universitar: readucerea cercetării-dezvoltării-inovării în preocupările comunităților academice; stimularea parteneriatelor complexe dintre universități, industrie și instituțiile administrației locale și regionale; implicarea universităților în modernizarea pieței muncii ca parte a agendei „New Skills and Jobs” în contextul instituirii Pieței Unice Digitale.

▪ *Excelența în universități*, definită „*ca fiind acea combinație între mediul organizațional și cultura internă a universității în care activități de predare-învățare și cercetare-dezvoltare-inovare de cea mai bună calitate sunt așteptate a fi realizate, apreciate și recompensate de comunitatea academică*”⁰⁶, are la bază, în opinia autorului, accentuarea competiției interne și internaționale dintre instituțiile universitare care, pentru a face față

concuranței, trebuie să promoveze excelența și profesionalismul în toate structurile și în toate activitățile.

▪ Cât privește latura inovativă și dinamică a *managementului universitar*, aceasta presupune implementarea unui sistem de management simplu, dinamic și flexibil care, înțelegând oportunitățile și provocările extra-universitare și intrainstituționale, își mobilizează resursele necesare exercitării diferitelor funcții și desfășurării diferitelor activități, le folosește eficient și obține rezultatele așteptate. Este de la sine înțeles că un asemenea tip de management universitar presupune existența unui lider care „*trebuie să fie nu numai sănătos, viguros, temperamental stabil, sociabil, onest, modest, ci și o personalitate puternică și credibilă, să fie un spirit vizionar, să fie curajos, dispus să înțeleagă și să aplice noul, capabil să coaguleze necesara masă critică pentru o schimbare de succes, să promoveze structuri organizatorice flexibile și să împartă responsabilitatea cu membrii echipei cu care conduce universitatea*”.⁰⁷

Cel de-al treilea studiu intitulat „*Importanța și rolul educației economice în dezvoltarea societății românești*” este semnat de **domnul prof. univ. dr. Theodor Valentin Purcărea**, personalitate cu o îndelungată activitate didactică universitară (cadru asociat la Facultatea de Comerț din cadrul ASE București timp de peste 15 ani și profesor titular timp de 15 ani la Universitatea „Valahia” din Târgoviște - 6 ani și la Universitatea Româno-Americană din București - 9 ani) și multiple responsabilități în Ministerul Comerțului (director general și apoi Secretar de Stat în perioada 1991-1996), membru în Consiliul de Administrație al Fondului Proprietății de Stat (1993-1994), Președintele Consiliului Concurenței în perioada 1996-2001, Președintele Comitetului Român al Distribuției, membru de onoare și Președintele Colegiului executiv al Societății Științifice de Management din România.

Pornind de la subiectul temei din prezenta lucrare, autorul „*privește înapoi*” la drumul parcurs de acest segment important din istoria poporului român - care este învățământul superior economic - în scurta, zburcumată, dar deosebit de bogată și instructivă existență, ne aduce în contemporaneitate prin celebra „Glossa” eminesciană, sugerându-ne să „*privim înainte*” după ce trecem prin filtrul riguros al rațiunii științifice părțile bune și mai puțin bune, reușitele, piedicile, dar și nereușitele domeniului, și să tragem concluziile logice care se impun pentru a asigura în viitor calea spre performanță învățământului universitar de profil economic din țara noastră.

⁰⁵ Mihai Korka, p. 210 din Monografie

⁰⁶ Idem, p. 212 din Monografie

⁰⁷ Idem, p. 215 din Monografie

În acest context, autorul subliniază că AFER - inițiatorul și sub egida căreia apare Monografia - în cei nouă ani ai existenței sale de la înființare, s-a manifestat constant ca un adevărat arhitect al dialogului colegial pentru îmbunătățirea continuă a educației economice, având o contribuție însemnată la obținerea răspunsului așteptat, din partea mediului universitar, de către societatea românească, acela de a fi formator de competențe și modelator de caractere pentru a răspunde cât mai eficient nevoilor studentului și exigențelor angajatorilor din mediul economic și social.

Prin conținutul său, studiul domnului Theodor Valentin Purcărea reprezintă o punere în lumină, sub diferitele sale forme (ca alianță strategică ce se pliază instituțional pe „biologia” învățământului superior economic românesc, ca arhitect al dialogului angajat ferm pe linia perfecționării continue a educației economice) a rolului pe care Asociația Facultăților de Economie din România îl îndeplinește prin consensul obținut în procesul de colaborare și consultare colegială pentru integrarea învățământului superior economic românesc în Spațiul European al Învățământului Superior și Cercetării Științifice, potrivit principiilor Procesului Bologna, dezvoltate sintetic dar cuprinzător în primele două studii de către domnii profesori Dumitru Miron și Mihai Korca.

Ultimul studiu din cele patru, care are și cea mai mare întindere, tratează *„Tranziția învățământului superior economic românesc spre valorile europene”*. Studiul este semnat de un colectiv de autori, format din **prof. univ. dr. Ion Gh. Roșca** (fost rector al ASE București, fost președinte al AFER, membru fondator al SSMAR și prim-vicepreședinte al Consiliului Academic al SSMAR), **prof. univ. dr. Nicolae Istudor** (fost Secretar de Stat în Ministerul Agriculturii, prorector al ASE București din 2008 până în prezent, Președintele Comitetului Director al AFER, Președinte al Comisiei de Științe Economice din CNATDCU, membru de onoare al SSMAR), **prof. univ. dr. Tudor Hobeau** (cadru didactic și fost șef de catedră al Facultății de Economie și Administrarea Afacerilor din Craiova, fost prorector al Universității din Craiova, fost președinte al Comisiei de științe economice din cadrul Consiliului Național de Evaluare Academică și Acreditare în perioada 2000-2006), **prof. univ. dr. Constantin Roșca** (membru fondator al SSMAR, fost cadru didactic la Facultatea de Științe Economice din Craiova, în cadrul căreia a îndeplinit și funcții de șef de catedră, secretar științific, prodecan, secretar științific la Centrului de Cercetări Economice, director de colegiu, apoi membru în Comisia de științe economice din cadrul CNEAA (1994-1998), rector al unei universități particulare (1998-2001), în prezent director executiv al AFER din anul 2005).

Prin acest studiu, cititorul avizat rememorează principalele momente pe care învățământul superior economic românesc le-a cunoscut în drumul spre realizarea unui sistem educațional cu structuri flexibile, caracterizat prin opțiuni alternative (organizare instituțională: public-privat; mod de desfășurare a procesului didactic: în campus, la cursuri serale sau cursuri la distanță; multiple forme de finanțare: de la bugetul statului, din surse private sau autofinanțare) și prin experimente (căutări, reveniri, reluări, perfecționări etc.) ale traseului educațional formativ.

Se arată că, în perioada contemporană (1990-2013) învățământul superior economic din țara noastră a fost marcat de o serie de transformări bazate pe standarde de calitate, criterii și sisteme de valori care să configureze compatibilizarea cu sistemele existente în Europa Occidentală. În opinia autorilor, aceste transformări s-au îndeplinit prin parcurgerea mai multor etape tranzitorii, precum:

- Redefinirea specializărilor și a structurilor instituționale în raport cu necesitatea asigurării calității proceselor desfășurate în facultăți, orientând pregătirea studenților spre niveluri de performanță prin: depolitizarea învățământului în paralel cu modernizarea, lărgirea și perfecționarea ofertei educaționale; redefinirea unor specializări și/sau facultăți pentru a reflecta cât mai fidel conținutul ofertei educaționale, dar și pentru a avea o cât mai mare compatibilitate cu partenerii din spațiul universitar european; dezvoltarea unor programe de studiu în limbi străine atât la nivelul studiilor de licență, cât mai ales în cadrul studiilor de masterat.
- Modificarea și/sau adaptarea formelor de învățământ având ca obiectiv transformarea învățământului superior economic românesc în acel spațiu public în care se formează competențe și abilități de cunoaștere cu rol hotărâtor în dezvoltarea personală și socială a tinerilor, acel spațiu social în care se formează profesii și se modelează caractere. În acest scop, tranziția a cunoscut mai multe forme de învățământ (unele fiind experimente mai mult sau mai puțin inspirate și, drept consecință, mai mult sau mai puțin reușite) privite din mai multe puncte de vedere:
 - al duratei studiilor: învățământ de scurtă durată (colegiile universitare cu durata de trei ani), învățământ de lungă durată (patru ani), forme de învățământ care au existat până în anul universitar 2004-2005, după care s-a trecut la implementarea studiilor universitare pe cele trei cicluri: licență (3 ani), masterat (2 ani), doctorat (3 ani);
 - al suportului financiar: învățământ public - învățământ privat, practicat chiar din anul 1990;

- al modului de organizare și desfășurare a activităților didactice: cursuri de zi, cursuri serale, învățământ la distanță;
- al gradului de cuprindere sau nivelului de organizare a studiilor universitare: licență - masterat - doctorat, începând cu anul universitar 2005-2006.
- Introducerea sistemelor de evaluare academică și asigurarea calității în învățământul superior economic, cu cele două organisme abilitate național: Consiliul Național de Evaluare Academică și Acreditare - CNEAA (1993-2005) și, respectiv, Agenția Română de Asigurare a Calității în Învățământul Superior - ARACIS (din 2006 și în prezent).
- Perfecționarea managementului universitar vizând exercitarea libertăților academice și autonomia universitară, organizarea unor structuri universitare suplă și eficiente, perfecționarea pregătirii manageriale a structurilor universitare, reprezentarea subdiviziunilor structurale (catedre/departamente, facultăți și studenți) în structurile de conducere ale universităților, iar apoi, prin Legea Educației Naționale nr. 1 din 2011, cu: înlocuirea catedrelor cu departamente și asigurarea unei mai mari autonomii funcționale a acestora; procedurile de alegere a structurilor universitare prin prezentarea programelor manageriale de către candidați; legiferarea Consiliului de Administrație ca structură de conducere executivă a universității din care fac parte și personalități din afara mediului universitar.
- Implementarea Sistemului European al Creditelor Transferabile - ECTS - ca instrument de asigurare a calității învățământului superior cu focalizare pe munca depusă de student la fiecare disciplină din curricula universitară. Acțiune cu o încărcătură de maximă responsabilitate profesional-managerială, implementarea ECTS a necesitat o analiză profundă a intimităților procesului de învățământ în lumina unor concepte, precum: creditul de studii - concept fundamental al sistemului; profesie și specializare drept componente ale procesului de formare profesională; ciclul de învățământ, ca etapă a procesului instructiv-educativ; disciplină de studiu, trunchi de discipline, ramură curriculară, pachet de discipline - componente ale planului de învățământ/curriculei universitare; opționalitate - drept mijloc de centrare pe student a conținutului procesului formativ; structura formativă și cea temporală a ciclului de formare; codificarea disciplinelor din curricula universitară, ca instrument de operaționalizare a procesului de management curricular.

În continuarea celor patru studii care prefațează Partea a IV-a a Monografiei, de un spațiu generos se bucură prezentarea, într-o grupare teritorială (pe centre universitare) a **entităților educaționale de profil economic, care funcționează legal în România** (89 de entități instituționale, în 27 de municipii și orașe ale țării, din care: 33 în București, câte 5 în Cluj-Napoca și Brașov, câte 4 în Constanța, Oradea și Timișoara, câte 3 în Iași, Bacău, Pitești și Sibiu, câte 2 la Arad, Craiova, Galați, Ploiești, Rm. Vâlcea și Tg. Jiu, câte 1 la Alba Iulia, Baia Mare, Blaj, Brăila, Câmpulung Muscel, Drobeta Turnu Severin, Lugoj, Miercurea Ciuc, Petroșani, Reșița, Suceava, Târgoviște și Târgu Mureș).

Tabel nr. 1 - Dispersia teritorială a învățământului superior economic românesc în anul universitar 2012-2013

Nr. crt.	Centrul universitar	Numărul de			
		Facultăți	Domeniilor de specializare a studiilor de licență	Programe de masterat	Domenii de cercetare ale studiilor doctorale
1	București	33	9	197	11
2	Cluj-Napoca	5	9	59	7
3	Craiova	2	8	24	7
4	Iași	2	9	54	8
5	Timișoara	4	8	43	5
6	Alba Iulia	1	4	9	1
7	Bacău	2	5	8	-
8	Arad	2	6	12	-
9	Brașov	5	7	12	1
10	Baia Mare	1	3	2	-
11	Blaj	1	2	-	-
12	Brăila	1	3	-	-
13	Câmpulung Muscel	1	3	-	-
14	Constanța	4	6	17	-
15	Galați	2	8	19	2
16	Lugoj	1	1	1	-
17	Miercurea Ciuc	1	4	-	-
18	Oradea	4	6	13	1
19	Petroșani	1	5	5	-
20	Pitești	3	7	24	-
21	Ploiești	2	5	6	-
22	Reșița	1	5	5	-
23	Râmnicu Vâlcea	2	5	-	-
24	Sibiu	3	8	24	4
25	Suceava	1	8	11	3
26	Târgoviște	1	5	10	2
27	Târgu Jiu	2	5	13	1
28	Târgu Mureș	1	5	8	-
Total		89	max. 9	576	max. 11

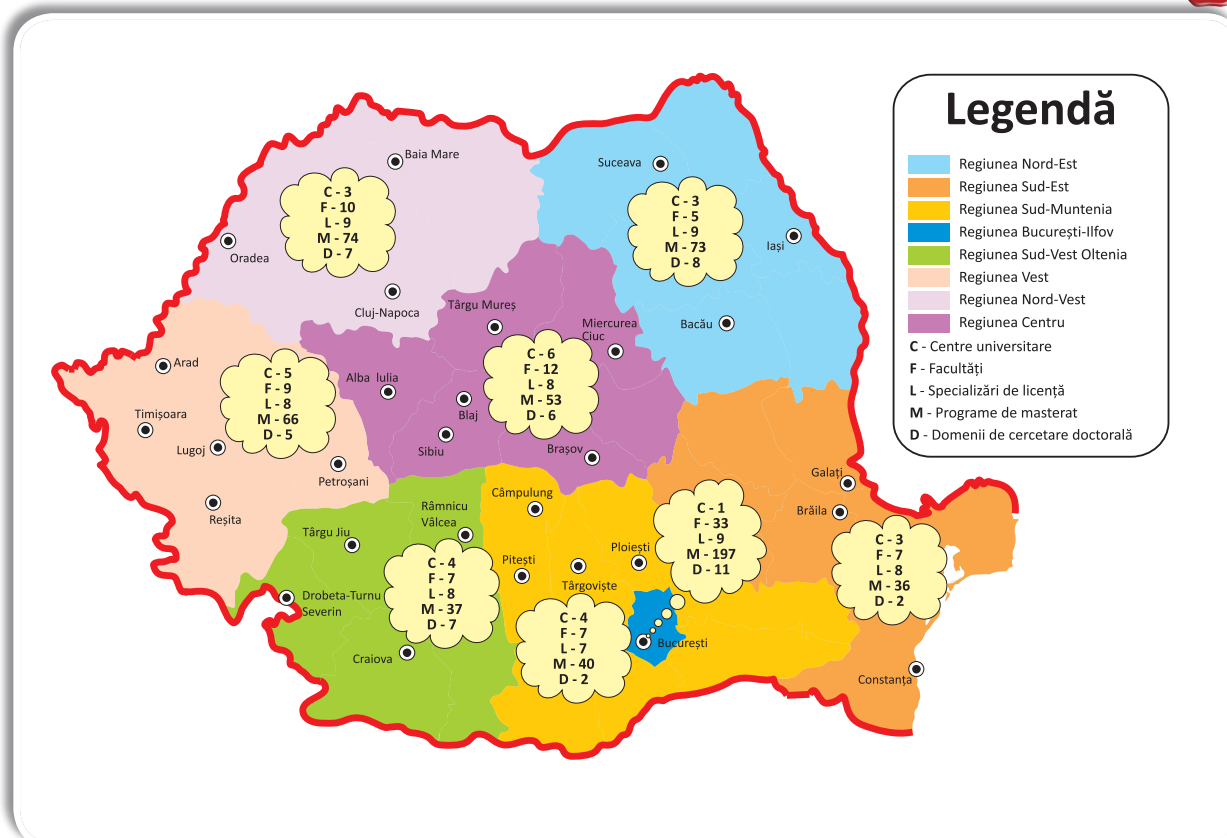

Fig. nr. 4 - Dispersia teritorială a învățământului superior economic românesc în anul universitar 2012-2013

Comparând informațiile de care dispunem se constată că, din 1990 și până în prezent, asistăm la o adevărată explozie a entităților educaționale (facultăți, specializări, programe de studiu) și anume:

- Dacă în 1990 erau numai 5 centre universitare în care se studiau științele economice, în anul 2013 numărul acestora a ajuns la 29, cunoscând o creștere de 5,8 ori;
- Numărul facultăților a crescut de la 9 la 89 (de aproape 10 ori) pe seama: creșterii acestora în universitățile de stat de la 9 la 32 (de peste 3,5 ori), dar mai ales a înființării unui număr de 57 de facultăți particulare inexistente în 1990;
- Oferta educațională privind domeniul studiilor de licență a cunoscut o creștere discretă (de la 7 la 9) însă, pe ansamblul sistemului de învățământ superior economic românesc, programele de studiu pe specializări au cunoscut o creștere de peste 13 ori în facultățile publice (cu 296 de programe), la care se adaugă încă 215 programe de licență ce se derulează în învățământul

particular, ceea ce a condus la o creștere totală de peste 23 de ori;

- Odată cu implementarea „Procesului Bologna”, începând cu anul universitar 2008-2009, s-au organizat, în mod curent, studii de masterat, astfel încât, în anul universitar 2012-2013, numărul programelor a ajuns la cifra de 576, din care 432 la facultățile publice și 144 la cele particulare;
- Când privește studiile doctorale, acestea sunt organizate numai de facultățile din sistemul public.

Din 1990, domeniile de cercetare științifică cunosc o creștere ușoară de la 7 domenii în 1990 la 11 domenii în 2013. Ceea ce se remarcă este faptul că numărul facultăților organizatoare de doctorat a crescut de la 9 în 1990 la 23 de facultăți în anul 2013. Celor 9 facultăți de la ASE București câte erau în 1990 și facultăților de la Cluj-Napoca, Iași, Craiova și Timișoara, li s-au mai alăturat încă 2 facultăți de la ASE București, precum și facultățile de la Sibiu, Galați, Târgoviște, Brașov, Oradea, Suceava, Tg. Jiu și Alba Iulia.

O analiză - fie numai și fugară - a materialelor semnate de coautorii Monografiei prezentate în această parte a lucrării, ne permite să afirmăm că perioada sfertului de secol (1990-2013) **dominată de paradigma schimbării** de la modelul de educație bazat pe acumulare și transmitere de cunoștințe - moștenit de la perioada comunistă - către modelul de educație bazat pe competențe, aptitudini și abilități, **a reprezentat** - în forme și intensități diferite stimulate de seria măsurilor succesive luate de autoritățile române pe direcția valorilor europene ale educației universitare - **o preocupare de prim ordin a întregului sistem de învățământ superior din țara noastră, inclusiv a celui de profil economic.**

Spunem că educația bazată pe acumularea de cunoștințe transmise, adică pe memorare și reproducerea aido-ma a informațiilor primite de la catedră, este de sorginte comunistă, deoarece tradiția învățământului românesc din perioada interbelică organizat după modelul occidental, pune accent pe gândire, pe formarea logică a competențelor, în timp ce îndoctrinarea comunistă nu se putea realiza decât forțând memorarea informațiilor transmise de către propagandiștii de partid. Introdus sub teroare, acest model a fost preluat treptat și de sistemul educațional din țara noastră, inclusiv cel universitar, cu toate neajunsurile care au decurs de aici. De fapt, nu întâmplător, **logica**, ca disciplină de studiu, a lipsit zeci de ani din pregătirea generală a elevilor de liceu.

Acestei noi paradigme de schimbare a educației universitare i s-a subsumat întreaga suită de acțiuni ale Procesului Bologna referitoare la: angajabilitate, centrarea învățământului pe student, învățarea și formarea continuă, deschiderea internațională, mobilitatea profesorilor și studenților, finanțarea educației, guvernanta academică, cadrul calificărilor, asigurarea calității.

Fără să facem o analiză exhaustivă, ne vom opri asupra celor pe care le apreciem ca fiind cele mai sugestive și care, prin conținutul de idei și acțiuni, se interferează cu și înglobează cele mai multe dintre conceptele și componentele sintagmei „Procesul Bologna” mai sus amintite.

- **Angajabilitatea**, ca deziderat major în filosofia Procesului Bologna, reprezintă întâlnirea fericită a competențelor formate în procesul educațional (oferta) cu cererea de competențe acționale de pe piața forței de muncă, adică finalitatea educației universitare prin inserția absolvenților în viața activă.

Noile cerințe apărute în societatea românească odată cu abolirea economiei de comandă au însemnat pentru

învățământul superior economic românesc, ca de altfel pentru întregul sistem de educație universitară - și nu numai - oportunitatea unui amplu proces de modernizare care a demarat prin adaptarea - din mers - a acestuia la noile contexte politice și socio-economice din țara noastră.

Academia de Studii Economice din București - instituția fanion a educației economice din România - cât și celelalte patru facultăți economice din țară existente în acel moment la Cluj-Napoca, Iași, Craiova și Timișoara, au trecut, încă din primele luni ale anului 1990, la măsuri care - atunci și în perioadele următoare - au condus la transformări ale procesului de învățământ și cercetare științifică orientate spre asigurarea pregătirii studenților pentru cerințele economiei de piață în raport cu valorile învățământului economic european. În acest sens, s-au repus în drepturile lor legitime unele specializări desființate sau comasate la întâmplare după interese ce nu aveau legătură cu nevoile învățământului, s-au restructurat și redefinit specializările existente, a fost diversificată oferta educațională prin înființarea unor specializări și facultăți noi.

Primele măsuri care au fost luate la ASE București au vizat reorganizarea instituțională prin:

- reconfigurarea, încă din februarie 1990, a specializărilor de cibernetică economică, informatică economică și statistică economică în cadrul unei facultăți de profil care s-a denumit „Cibernetică, Statistică și Informatică economică”;
- reconsiderarea locului instituționalizat al învățământului superior de comerț exterior care, după o perioadă de 17 ani de întrerupere și-a reluat statutul de facultate distinctă, începând cu anul universitar 1991-1992, sub denumirea de Facultatea de Relații Economice Internaționale;
- acordarea statutului de facultate pentru educația economică de profil agricol care, din anul universitar 1990-1991, se transformă din secție de „economia agriculturii” de la Facultatea de Economia Producției, în Facultatea de Economia Producției Agricole și Alimentare (1990-1993), apoi Facultatea de Economia și Gestiunea Producției Agricole și Alimentare (1993-2003), pentru ca, din 2003, să poarte denumirea de Facultatea de Economie Agroalimentară și a Mediului;
- reînființarea Facultății de Economie Generală din anul universitar 1992-1993, facultate care a fost desființată în anul 1977 prin fuziune cu Facultatea de Cibernetică și Statistică Economică, funcționând numai ca secție în cadrul Facultății de Planificare și Cibernetică Economică (1977-1990) sau în cadrul Facultății de Management (1990-1992).

În aceeași perioadă, la ASE București, ca și la facultățile de la Cluj-Napoca, Craiova, Iași și Timișoara, prin redefinire, specializarea Economia industriei, construcțiilor și transporturilor a devenit specializarea „Management” (în unele situații, dar numai pentru scurt timp la Cluj-Napoca specializarea a avut denumirea de „Management în industrie” și „Management în construcții, transporturi și telecomunicații”, iar la Timișoara a devenit „Management în industrie”, „Management în construcții”, „Management în transporturi și telecomunicații”. Acest model a fost preluat, de asemenea pentru scurt timp, și la Galați, de tânăra Facultate de Științe Economice înființată în anul 1990), sau specializarea „Contabilitate și economie agrară” a devenit „Economie agroalimentară și a mediului” după ce, în prealabil, a mai cunoscut și denumirile de: Economia producției agricole și silvice; Economia mediului și producției agroalimentare; Economia și gestiunea producției agroalimentare, toate la Timișoara. De asemenea, pentru a accentua noul conținut al specializării de contabilitate în contextul societății informatizate, aceasta a căpătat o nouă denumire de „Contabilitate și informatică de gestiune”.

Pentru a reflecta cât mai fidel conținutul ofertei de specializări școlarizate și pentru a crește compatibilitatea cu facultățile economice din spațiul european, ASE București a hotărât, imediat după 1990 sau câțiva ani după aceea, adaptarea/schimbarea denumirii unor facultăți precum:

- în lunile ianuarie-februarie 1990, Facultatea de Planificare și Cibernetică Economică devine Facultatea de Cibernetică, Statistică și Informatică Economică;
- în aceeași perioadă, odată cu desființarea Facultății de Planificare și Cibernetică Economică, secția de „Economie” din cadrul acesteia este afiliată administrativ la Facultatea de Management sub denumirea de „Economie generală”, pentru ca din anul universitar 1992-1993 să fie reînființată Facultatea de Economie, care fusese desființată în anul universitar 1977-1978;
- în anul universitar 1990-1991, Facultatea de Economia Producției devine Facultatea de Management;
- în anul 1993-1994, Facultatea de Finanțe-Contabilitate se reorganizează, rezultând două entități: Facultatea de Finanțe și Bănci care, începând cu anul universitar 1995-1996 a primit denumirea de Facultatea de Finanțe, Asigurări, Bănci și Burse de Valori (FABBV) și Facultatea de Gestiune și Contabilitate care, din anul universitar

1996-1997 s-a denumit Facultatea de Contabilitate și Informatică de Gestiune (CIG);

- de asemenea, în lunile ianuarie-februarie 1990, prin desființarea Facultății de Economia Industriei și Agriculturii, a luat ființă Facultatea de Economia Producției Agricole și Alimentare devenită, în anul universitar 1993-1994, Facultatea de Economie Agroalimentară și a Mediului.

În același scop, mai multe facultăți de științe economice din țară și-au schimbat denumirea în:

- Facultatea de Economie și Administrarea Afacerilor (la Craiova, din anul universitar 2005-2006, la Iași, din anul 1998);
- Facultatea de Economie și de Administrare a Afacerilor (la Timișoara, din anul 2004);
- Facultatea de Științe Economice și Gestiunea Afacerilor - FSEGA, la Cluj-Napoca din anul 2005 și la Târgu Jiu din anul 2009;
- Facultatea de Business la Cluj-Napoca;
- Facultatea de Științe Economice și Administrație Publică - FSEAP la Suceava;
- Facultatea de Științe Economice, Juridice și Administrative - FSEJA la Târgu Mureș.

Șansele de angajare ale absolvenților au crescut considerabil odată cu diversificarea ofertei educaționale prin înființarea unor specializări cum ar fi cele de marketing, administrarea (gestiunea) afacerilor, informatică economică, turism-servicii. Din aceeași ordine de idei a făcut parte și extinderea rețelei facultăților economice din învățământul public în anul 1990 la Bacău, Brașov, Constanța, Galați, Petroșani, Sibiu, în anul 1991 la Oradea, în anul 1992 la Ploiești, Reșița, Târgoviște și Tg. Jiu, în anul 1993 la Universitatea „Aurel Vlaicu” din Arad și la Universitatea „Petru Maior” din Tg. Mureș, în anul 1994 la Universitatea „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia, în anul 1996 Facultatea de Business din cadrul Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca și la Universitatea din Pitești, în 1999 la Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava, Facultatea de Administrație și Afaceri din cadrul Universității din București (2004) precum și Facultatea de Marketing (2003), FABIZ (2005) și Facultatea de Administrație și Management Public (2010) din cadrul ASE București. Această rețea a facultăților publice a fost completată cu un număr mare de facultăți economice din învățământul particular la București, Cluj-Napoca, Iași, Craiova, Timișoara, Arad, Oradea, Sibiu, Brașov, Miercurea Ciuc, Bacău, Galați, Constanța, Pitești, Rm. Vâlcea.

Dezvoltarea unor programe de studiu în limbi străine a reprezentat o altă formă prin care au crescut șansele de

angajare ale absolvenților din învățământul superior economic românesc.

Pe această cale, oferta educațională a avut și are menirea să îmbunătățească comunicarea de specialitate pe plan internațional și să faciliteze accesul studenților străini la oferta educațională a învățământului superior economic românesc, cât și accesul absolvenților pe piața europeană a muncii.

În acest sens, exemplificăm liniile de studiu în limbi străine organizate la ASE București (Facultatea de Administrarea Afacerilor în limbi străine cu specializări în limba engleză, franceză și germană, precum și la facultățile REI, FABBV și Economie), la Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca (linii de studiu în limbile maghiară la FSEGA Cluj-Napoca și Sf. Gheorghe, în limba engleză, germană, franceză), la Iași, Timișoara, Craiova, Galați (unele specializări de licență și programe de masterat în limbi de largă circulație) ș.a.

De asemenea, multe facultăți organizează studiul facultativ al limbilor străine. Numai la ASE București, în anul universitar 2012-2013, studiază limba rusă peste 200 de studenți (o parte dintre aceștia beneficiind de stagii de studiu la Institutul Pușkin din Moscova), limba japoneză peste 80 de studenți, limba chineză circa 100 de studenți și un număr considerabil studiază spaniola, italiana, portugheza etc.

Colegiile universitare - forma scurtă a învățământului superior din perioada 1991-2007 - au reprezentat o soluție experimentală pentru a spori oportunitățile de angajare ale absolvenților. Ele au funcționat fie în cadrul, fie pe lângă facultăți, ca structuri instituționale cu un grad mare de autonomie funcțională: conducere proprie (director, director adjunct, secretar științific) diferită de conducerea facultăților, consiliu profesoral, corp profesoral propriu, state de funcții și de personal distincte de cele ale facultății, plan de învățământ distinct, mod de finalizare a studiilor etc.

O parte dintre colegiile care au funcționat, au fost înființate chiar din anul 1991 (cazul colegiilor universitare din București, Craiova, Drobeta-Turnu Severin, Iași, Galați), în timp ce altele au fost organizate pe parcurs (în 1992 la Buzău; în 1997-1998 cele din Focșani, Piatra Neamț, Vatra Dornei; cel de la Caransebeș în anul 1998-1999; sau cele din Giurgiu și Călărași înființate în anul 2000, respectiv 2001). Începând cu anul universitar 2005-2006, odată cu implementarea principiilor de organizare a învățământului superior economic din România conform „Procesului Bologna”, colegiile universitare au intrat în lichidare.

Gândite a fi o formă de învățământ vocațional, în opinia noastră, colegiile universitare nu au răspuns așteptărilor

de a forma economiști cu o puternică pregătire practică, din două motive:

- posibilitatea conferită absolvenților de colegiu de a-și continua studiile la forma lungă (facultate) a generat din start elaborarea unor planuri de învățământ care să conducă ulterior la cât mai puține diferențe pe care urmau să le susțină cei care doreau să-și continue studiile la facultate. Ca urmare, curricula universitară nu a pus accentul pe pregătirea practică a studenților, ci pe nevoia absolvenților de a-și continua studiile la forma lungă (facultate);
- imposibilitatea angajării absolvenților de colegiu pe posturi cu pregătire superioară, deoarece codul ocupațiilor din România - COR - nu a fost actualizat cu această nouă categorie de absolvenți de studii superioare. Acest fapt i-a obligat pe angajatori să-i încadreze pe posturi cu studii preuniversitare, ceea ce a dus la discreditarea colegiilor universitare în fața tinerilor interesați de studii superioare recunoscute de piața forței de muncă.

Latura pozitivă a colegiilor a constat în faptul că a oferit posibilitatea facultăților de a-și extinde în teritoriul activitățile didactice pe care, ulterior, le-au transformat în centre universitare viabile (cum este cazul celor de la Drobeta-Turnu Severin și de la Giurgiu), oferind, în același timp, șansa de a urma studii universitare persoanelor cu venituri mai modeste care nu-și puteau susține financiar studiile în orașe mari, unde costul studiilor era mult mai ridicat.

Centrarea învățământului pe student reprezintă un alt deziderat de prim ordin al filosofiei Procesului Bologna care are ca obiectiv educațional finalitatea studiilor, în concordanță cu cadrul național al calificărilor (CNC, compatibil cu cadrul european al calificărilor - CEC) universitare, adică:

- ce trebuie să cunoască un absolvent (nivelul și volumul de cunoștințe confirmate prin validarea creditelor de studii obținute la disciplinele din curricula universitară);
- ce trebuie să fie capabil să facă un absolvent (plaja rolurilor ocupaționale pe care le poate îndeplini absolventul în raport cu cerințele sociale).

Finalitatea acestui deziderat constă într-o compatibilizare a învățământului - prin ceea ce formează - cu cerințele pieței exprimate prin calificările acționale care cunosc un proces accentuat de transformare, fapt care impune o mare flexibilitate ofertei educaționale pentru a ține pasul cu cerințele practicii economice și sociale.

Conceptul de centrare a învățământului pe student pune accentul pe **misiunea de predare-învățare** a instituției de învățământ superior, pe reformarea programelor de studii și, nu în ultimul rând, pe introducerea rezultatelor învățării ca instrument în procesul didactic, având ca reper:

- tranziția corectă a informației - științifice, profesionale, culturale (de cultură a învățării), atitudinale și comportamentale - dinspre profesor (ceea ce se predă) și student (ceea ce trebuie să învețe);
- reconfigurarea relației dintre instituția de învățământ reprezentată prin personalul didactic în calitate de furnizor de educație și beneficiarii programelor educaționale (studenții), **relație** privită ca fiind una **de parteneriat într-un proces de muncă comun** în care cele două părți - profesor și student -, îndeplinind roluri diferite stabilite printr-o rațională diviziune a muncii - unul, cel care posedă o anumită competență profesional-științifică transmite informația către student, cel care acumulează și asimilează cunoștințe noi - sunt interesate, în egală măsură, în reușita finalității procesului: **calitatea procesului de învățare**;
- **cultura educației de calitate** în care se **lucrează cu indivizi** caracterizați prin personalități variate, experiențe diferite, pregătire anterioară diferită, stiluri de învățare și necesități specifice, și **nu cu formații eterogene**;
- încurajarea atitudinii critice bazată pe gândire și învățare logică, nu pe memorarea mecanică de teorii, legi, metode, principii, proceduri și reguli;
- promovarea interdisciplinarității care refuză „specializarea îngustă”;
- centrarea pe rezultatele învățării, adică pe ceea ce știe și ce poate să facă absolventul, ci nu pe acumulări sumative de cunoștințe.

Tranziția învățământului superior economic românesc spre valorile învățământului european a fost marcată de o succesiune de transformări bazate pe standarde, criterii și valori care să configureze un mod coerent de compatibilizare cu sistemele educaționale existente în țările occidentale, pentru a obține recunoașterea - în spațiul european - a calificărilor universitare din România.

Astfel, în vederea centrării învățământului pe nevoile studentului, începând chiar din luna ianuarie 1990, dar mai ales în perioada imediat următoare, facultățile au procedat la un susținut proces de normalizare a planurilor de învățământ, programelor analitice ale disciplinelor de studiu prin:

- eliminarea din planurile de învățământ a disciplinelor caduce, precum: socialismul științific, economia politică a socialismului, economia industriei, respectiv a agriculturii sau comerțului socialist, contabilitatea IAS-urilor, respectiv a CAP-urilor, contabilitatea în comerț, finanțele RSR ș.a.;
- depolitizarea învățământului, eliminând din programele analitice ale disciplinelor, ca și din bibliografia recomandată studenților, a tuturor referirilor la Partidul Comunist Român și politica acestuia, la Nicolae Ceaușescu și „operele” sale, la clasicii ideologiei comuniste: Karl Marx, Frederic Engels, Vladimir Ilici Lenin;
- în paralel cu păstrarea unei anumite continuități în esența disciplinelor de studiu și a specializărilor universitare, s-a derulat și un proces de perfecționare a conținutului acestora, vizând orientarea pregătirii studenților spre problemele majore ale economiei contemporane. În acest sens, au fost redefinite în conținut și formă o parte dintre disciplinele de studiu, precum: organizarea și planificarea unităților industriale devine managementul producției sau managementul firmei; contabilitatea IAS, respectiv contabilitatea CAP sau contabilitatea comerțului socialist devin contabilitate de gestiune; economia industriei, construcțiilor și transporturilor sau economia comerțului socialist devin economie de firmă etc.;
- o parte din specializările dinaintea anului 1990 au continuat să funcționeze fiind în proces de lichidare (economia industriei, construcțiilor și transporturilor - EICT; contabilitate și economie agrară - CEA), iar oferta educațională s-a modernizat și lărgit cu specializări noi precum: management; cibernetică economică; contabilitate și informatică de gestiune; economie agroalimentară și a mediului; economia firmei; informatică economică; marketing; administrarea afacerilor; administrație și management public; afaceri internaționale etc..

Implementarea principiilor Procesului Bologna legiferată în țara noastră prin Legea nr. 288 din 24 iunie 2004, care statua o filieră cu trei componente ale învățământului universitar: licență . masterat - doctorat, cu o durată specifică profilului economic de 3-2-3, a reprezentat o provocare pentru găsirea de soluții viabile unei reforme de fond. În acest scop, încă din vara și toamna anului 2004, pe grupe de facultăți economice mai mult sau mai puțin numeroase, pe zone mai apropiate sau mai îndepărtate ale țării, au avut loc întâlniri de informare-consultare la Pitești (iulie), Sibiu (octombrie) și ASE București (noiembrie),

întâlniri care, în luna ianuarie 2005, s-au concretizat la Pitești prin înființarea unei asociații profesional-științifice de profil - Asociația Facultăților de Economie din România cu acronimul AFER.

Având ca obiectiv fundamental identificarea și promovarea celor mai bune practici europene de educație universitară, Asociația a adoptat un stil de lucru consensual, realizat printr-o largă consultare și colaborare colegială. Astfel, în reuniuni organizate pe ateliere de lucru ce s-au desfășurat pe domenii de specializare (economie, contabilitate, management etc.) în lunile ianuarie-martie 2005 la Pitești, Miercurea Ciuc, Cluj-Napoca, Timișoara și București a fost stabilită oferta educațională a studiilor de licență din învățământul superior economic începând cu anul universitar 2005-2006.

O analiză la rece făcută după 8 ani de la implementarea Procesului Bologna cu primul său ciclu de studii universitare - licența - pune în evidență faptul că, cu unele amendamente care subliniază flexibilitatea în gândire și adaptarea din mers la cerințele pieții, cele stabilite la Pitești prin Rezoluția Conferinței AFER din 14-15 ianuarie 2005 s-au dovedit a fi varianta viabilă pe care s-a fundamentat reforma curriculară în învățământul superior economic românesc. Informațiile furnizate de tabelul nr. 2 sunt concludente în acest sens.

Comparând structurile din cele două momente de referință, se constată eficiența modului de conlucrare adoptat în cadrul AFER întrucât, în proporții covârșitoare, punctul de vedere al Asociației a stat la baza reglementărilor naționale prin hotărâri de guvern. Diferențele sunt nesemnificative, întrucât acestea, plecând de la varianta AFER, reprezintă numai construcții sintactice diferite ale denumirii specializărilor prin combinare de vocabule sau sintagme, reflectând libertatea acordată facultăților de a opta pentru o formulare sau alta dată specializărilor.

Astfel, ca variante de construcții sintactice, au apărut în hotărârea de guvern specializările: economie și comunicare economică în afaceri; economie agroalimentară și a mediului, economie generală și comunicare economică; economia comerțului, turismului, serviciilor și managementul calității; administrarea afacerilor în servicii de ospitalitate; administrarea afacerilor în comerț, turism, servicii, merceologie și managementul calității; economie internațională; afaceri internaționale.

Specializarea de Matematică și actuariat este componentă intrinsecă a celor trei specializări din domeniul Cibernetică, statistică și informatică economică, iar adaptarea la cerințele pieței au impus completarea nomenclatorului cu unele specializări care nu au fost cunoscute la nivelul anului 2005: managementul dezvoltării

rurale durabile; asistență managerială și secretariat; poliție locală.

Tot în cadrul organizat al AFER, pentru fiecare specializare au fost definite competențele profesionale căpătate prin studiile oferite, disciplinele care concură la formarea competențelor respective, curricula universitară, la început pentru studiile de licență și, mai apoi, în aprilie 2008, la Iași, au fost definite competențele studiilor de masterat, prin „punerea în oglindă” a acestora pe domenii de specializare.

Problematica **deschiderii internaționale**, ca o componentă strategică de referință a Spațiului European al Învățământului Superior - SEIS - a reprezentat o preocupare constantă a miniștrilor educației din țările vest-europene reflectată în declarațiile întrunirii acestora de la Berlin (2003), Bergen (2005), Londra (2007), Leuven (2009) și București (2012), toate focalizate pe realizarea cooperării interinstituționale și a parteneriatelor destinate mobilității pentru o mai bună învățare prin:

- minimizarea obstacolelor financiare în derularea mobilității studenților prin programele europene (Erasmus, Leonardo da Vinci, Socrates, Tempus, CEEPUS, PHARE, Jean Monnet etc.), în cadrul cărora studenții români au primit burse pentru studii efectuate în universități partenere din țările Europei de Vest;
- recunoașterea și echivalarea perioadelor de studii efectuate în alte universități prin implementarea sistemului european al creditelor transferabile;
- schimb de bune practici în organizarea și derularea educației universitare centrate pe student, care să asigure valorizarea în viața activă a rezultatelor învățării;
- îmbunătățirea atractivității și competitivității învățământului printr-o flexibilitate de adaptare continuă la cerințele mediului de afaceri și a celui de administrare a societății;
- organizarea și derularea în parteneriat instituțional a unor programe de studii universitare de licență, dar mai ales a celor de masterat și doctorat, precum și a unor programe comune de cercetare științifică;
- adoptarea unor politici de informare activă, care să asigure modernizarea și dezvoltarea planurilor de învățământ, facilitând creșterea flexibilității traseelor de învățare, dar și un schimb permanent de informații științifice prin publicații de specialitate și participări la evenimente științifice tematice internaționale;

Tabelul nr. 2 - Structura pe specializări a studiilor de licență din învățământul superior economic românesc

Situția gândită de AFER la 15 ianuarie 2005		Situția oficială din anul universitar 2012-2013	
Domenii	Specializări	Domenii	Specializări
1. Economie	- Economie și comunicare - Economie agroalimentară - Economia mediului	1. Economie	- Economie generală - Economie agroalimentară - Economia mediului - Economie și comunicare economică în afaceri - Economie agroalimentară și a mediului - Economie generală și comunicare economică
	- Administrarea afacerilor - Economia întreprinderii - Economia comerțului, turismului și serviciilor - Merceologie și managementul calității	2. Administrarea afacerilor	- Administrarea afacerilor - Economia firmei - Economia comerțului, turismului și serviciilor - Merceologie și managementul calității - Economia comerțului, turismului, serviciilor și managementul calității - Administrarea afacerilor în servicii de ospitalitate - Administrarea afacerilor în comerț, turism, servicii, merceologie și managementul calității
2. Cibernetică și statistică economică	- Cibernetică economică - Statistică și previziune economică	3. Cibernetică, statistică și informatică economică	- Cibernetică economică - Statistică și previziune economică
3. Informatică	- Informatică economică		- Informatică economică
4. Contabilitate	- Contabilitate și informatică de gestiune	4. Contabilitate	- Contabilitate și informatică de gestiune
5. Finanțe	- Finanțe-bănci	5. Finanțe	- Finanțe și bănci
6. Management	- Management	6. Management	- Management - Managementul dezvoltării rurale durabile
7. Marketing	- Marketing	7. Marketing	- Marketing
8. Economie și afaceri internaționale	- Economie și afaceri internaționale	8. Economie și afaceri internaționale	- Economie internațională - Afaceri internaționale - Economie și afaceri internaționale
9. Științe administrative	- Administrație publică	9. Științe administrative	- Administrație publică - Asistență managerială și secretariat - Poliție locală
10. Matematică	- Economie matematică și actariat	-	-

Sursa: Prelucrare după: Rezoluția Conferinței Naționale a AFER din 14-15 ianuarie 2005; Hotărârea nr. 707 din 18.07.2012

- recunoașterea totală a învățării concretizată în recunoașterea europeană a calificărilor universitare.

Din analiza materialelor referitoare la facultățile din învățământul superior economic românesc prezentate în capitolele 2-27 din Monografie, rezultă că la nivelul fiecărei facultăți a existat și există un interes permanent și mereu crescut pentru o mare diversitate de acțiuni menite unei cât mai largi deschideri către mediul educațional european care continuă, ca și în perioada 1843-1945, să reprezinte modele de organizare a unui învățământ universitar performant.

Exemplele sunt numeroase dar, pentru a nu repeta în acest rezumat conținutul propriu-zis al Monografiei, ne vom opri numai la câteva, fără ca, prin aceasta, să susținem că sunt cele mai semnificative, sau că sunt singurele de acest fel. Mai mult, menționăm că în exemplele de care ne vom folosi, nu vom face referire decât la unele laturi ale relațiilor de parteneriat și colaborare pe care acestea le promovează cu succes pe linia unei largi deschideri internaționale.⁰⁸

Astfel, din cadrul facultăților de la Academia de Studii Economice București:

- *Facultatea de Administrarea Afacerilor*, care asigură școlarizarea în trei direcții de specializare cu predarea în limbi străine (engleza, franceza, germana) își desfășoară activitatea didactică și de cercetare științifică prin acorduri bilaterale directe de colaborare cu universități din Franța de la Orleans, Nantes, Nancy, din Germania de la Bochum, Gelsenkirchen, Klagenfurt, Trier, din USA de la Ohio etc..
- *Facultatea de Cibernetică, Statistică și Informatică economică*, la inițiativa Conferinței Rectoilor din Germania, în anul 2000, la Giurgiu, a pus bazele Centrului European Interuniversitar Româno-Bulgar (BRIE), în cadrul căruia, în perioada 2002-2006, s-a derulat programul de masterat International Business Informatics - IBI.
- *Facultatea de Contabilitate și Informatică de Gestiune*, din anul universitar 2005-2006, obține un plus de valoare adăugată pentru programele sale educaționale odată cu acreditarea acestora de către Association of Chartered Certified Accountants - ACCA - din Glasgow.
- *Facultatea de Economie*, urmare a parteneriatelor realizate, în perioada 1995-1998, cu universități de prestigiu din Austria, Spania, Franța, a trecut la

elaborarea revizuită, într-o manieră europeană modernă a materialelor didactice pentru o serie de discipline aferente planurilor de învățământ. Experiența câștigată în cadrul acestor mobilități a condus și la modernizarea unor programe de studii aprofundate oferite în perioada 2000-2001 (*Sisteme și politici economice și Economie și globalizare*), precum și a programului de masterat *Studii economice europene* organizat din anul universitar 2003-2004.

- *Facultatea de Marketing* include în oferta educațională a studiilor de masterat programul Managementul relațiilor cu clienții - EUCOREM, organizat în premieră europeană ca un proiect academic original derulat în cadrul unui consorțiu format din ASE București, Université de Haute-Alsace (Franța) și Uniwersytet Ekonomiczny W Katowicach (Polonia), având ca misiune formarea de specialiști la standarde europene, cu abilități și competențe în domeniul protecției consumatorului și al dezvoltării relațiilor cu clienții.

- *Facultatea de Relații Economice Internaționale*, prin mobilitățile de specializare a cadrelor didactice și studenților efectuate în cadrul a numeroase proiecte și programe cu finanțare și participare internațională la care a fost coordonator sau partener principal, mobilități care s-au derulat la renumite universități din SUA, Canada, Marea Britanie, Franța, Italia, Spania, Austria, Belgia, Germania, Suedia, Grecia etc., realizează accesul permanent la cele mai bune practici în domeniul dinamic și complex al relațiilor economice internaționale, obținând o îmbunătățire substanțială a actului didactic prin dezvoltarea și modernizarea curriculumului universitar.

- *Universitatea Creștină „Dimitrie Cantemir” București* este membru al Asociației Universităților Europene, are relații bilaterale cu zeci de universități din străinătate, printre care: Universitatea „Robert Schumann” din Strasbourg și alte universități din Franța, SUA, Belgia, Germania, Italia, Canada, Spania, Lituania, Austria, Turcia, Olanda, Thailanda, Serbia. Prin Facultatea de Management Turistic și Comercial din București, Universitatea Creștină „Dimitrie Cantemir” are colaborări fructuoase prin relații de parteneriat cu diverse facultăți și universități de profil din Republica Moldova (Academia de Studii Economice a Moldovei, Academia de Studii Europene, Universitatea de Stat, Universitatea Tehnică, Universitatea de Stat din Tiraspol cu sediul la Chișinău).

- *Universitatea Româno-Americană din București*, având ca țintă integrarea în ansamblul învățământului european și mondial, a stabilit 28 de acorduri de colaborare cu universități din spațiul european (Austria,

⁰⁸ Menținând atitudinea echidistantă adoptată în lucrare, exemplele la care ne referim urmează ordinea în care facultățile respective sunt prezentate în cadrul Monografiei.

Franța, Italia, Germania, Danemarca, Finlanda, Lituania). Încă de la înființarea sa în anul universitar 1991-1992, a stabilit și întreținut puternice relații de parteneriat didactic și de cercetare științifică cu Universitatea „James Madison” din SUA - statul Virginia, iar ulterior și-a extins relațiile pe continentul american cu profesori de la Barry University Florida, Liberty University Virginia, Drexel University, Holly Family University P.A., Saint Joseph University, San Francisco State University, University of Michigan Flint, Columbia University, un Memorandum of Agreement cu American University din Washington D.C. etc. Legăturile didactice și științifice ale universității cu lumea academică din SUA constau din: mobilități - în dublu sens - de profesori și studenți, organizarea în comun a unor module didactice și de evenimente științifice la București și în SUA, acordarea unui număr de 73 de burse de studiu în SUA pentru studenți români, donații de carte științifică ș.a.

▪ *Facultatea de Științe Economice și Gestiunea Afacerilor din Cluj-Napoca* și-a creat și consolidat structurile academice prin numeroase relații de parteneriat și proiecte internaționale axate pe formarea profesională, parteneriate stabilite și derulate „cu universități, facultăți și școli economice de prestigiu din spațiul european, nord-american, asiatic și nord-african: Paul Sabatier din Toulouse, Université Aix en Provence III, Wirtschaftsuniversität Wien, London School of Economics, Universitatea din Padova, Universitatea din Udine, Universitatea din Graz, Rutgers State University of New Jersey, University of Massachusetts, Amherst, McGill din Montreal, Faculté des sciences juridiques, économiques et sociales Rabat, Maroc, etc.”.⁰⁹

▪ *Facultatea de Economie și Administrarea Afacerilor din Craiova*, inițiază și dezvoltă relații de colaborare didactică și de cercetare științifică cu instituții de profil din țări vest-europene și nu numai pe care le-a dezvoltat și cultivat printr-un susținut proces de mobilitate a profesorilor și studenților în cadrul căruia s-a realizat un fructuos schimb de informații referitoare la bunele practici universitare. Dominante au fost relațiile cu universități din Franța (Universitatea „Jean Monnet” din Saint-Etienne, Ecole Supérieure Universitaire de Gestion din Toulouse), Italia (Università Commerciale „Luigi Bocconi” din Milano și Università San Pio V din Roma), Portugalia (University of Porto), Spania (Universidad de Granada), Anglia (University of Leicester, University of Luton), Olanda (Katholieke Universiteit Nijmegen), Grecia (Athens University of Economics and Business). Prin programul LLP/Erasmus,

facultatea are acorduri bilaterale cu 29 de universități din Franța (6), Italia (4), câte 3 din Germania, respectiv Turcia, câte două universități din Grecia, Polonia, Portugalia, Spania, Belgia și câte una din Austria, Islanda și Letonia.

▪ *Facultatea de Economie și Administrarea Afacerilor din Iași* s-a deschis foarte mult spațiului academic național și internațional, dezvoltând acorduri de cooperare pentru schimburi reciproce de studenți, programe reciproce de „visiting professor”, doctorate în cotutelă, programe de studiu în limbi străine, participare la programe de cercetare și evenimente științifice, publicații. În acest sens, se menționează programele de masterat „Achiziții-Distribuție-Logistică” și „Statistică și Actuarial în Asigurări și Sănătate” realizate cu universități din Franța sau cele de cooperare internațională cu Universitatea Nebraska, Omaha din SUA concretizate prin crearea Centrului Româno-American de Dezvoltare a Întreprinderilor Private (CRADIP). De asemenea, facultatea a realizat mobilități ale cadrelor didactice și studenților cu o serie de parteneri europeni în cadrul programelor TEMPUS din Franța (Universitatea Lille I, Universitatea Paris XI Orsay, Universitatea Poitiers, Universitatea Angers), Belgia (Universitatea din Liege), Italia (Universitatea Perugia), Spania (Universitatea Valladolid), precum și prin programele Erasmus.

▪ *Facultatea de Economie și de Administrare a Afacerilor din Timișoara*, prin intermediul burselor Erasmus, oferă studenților oportunitatea de a studia până la două semestre într-o universitate parteneră din Europa, în care sens a stabilit relații de mobilitate cu câte 7 universități din Franța, Italia, Spania, cu 5 facultăți din Portugalia, cu 4 facultăți din Germania și cu câte 2 facultăți din Olanda și Danemarca.

▪ *Facultatea de Științe din Alba Iulia* realizează relații de colaborare cu peste 70 de instituții similare din țară și străinătate. Partenerii din străinătate provin din Germania, Spania, Italia, SUA, Marea Britanie, Cehia, Croația, Polonia, Slovacia, Albania, Japonia, Malaesia.

▪ *Facultatea de Științe Economice din cadrul Universității „Vasile Goldiș” din Arad* dezvoltă relații de parteneriat cu universități din Ungaria.

▪ *Facultatea de Științe Economice de la Universitatea „Vasile Alecsandri” din Bacău*, prin programele Erasmus are relații de mobilități ale cadrelor didactice și studenților cu parteneri din Germania, Italia și Franța.

▪ *Facultatea de Științe Economice de la Universitatea din Oradea* a dezvoltat numeroase relații bilaterale internaționale de cooperare academică, în special cu parteneri din Belgia, Bulgaria, Cipru, Franța, Germania,

⁰⁹ Ioan Lumperdean, Marius Mihut, p. 360 din Monografie

Grecia, Italia, Lituania, Marea Britanie, Polonia, Portugalia, Republica Moldova, Slovacia, Spania, Turcia, Ungaria, concretizate în mobilități de predare și cercetare ale cadrelor didactice, participări la conferințe și mese rotunde, mobilități de studiu ale studenților, masteranzilor, doctoranzilor, consorții universitare, rețele academice de cercetare.

- *Universitatea AGORA din Oradea* are încheiate acorduri de colaborare și parteneriate didactice de cercetare și de participări la conferințe, workshop-uri cu universități din Italia (Universitatea „San Pio V” din Roma, Universitatea din Molise, Universitatea din Casino), China (Academia Chineză), Ungaria (Universitatea din Debrecin), SUA (Southeastern University din Lakeland - Florida), Franța, Portugalia, Serbia, Muntenegru.

- *Facultatea de Științe Economice din Ploiești* colaborează cu instituții similare din Franța, Scoția, Spania, Danemarca, Turcia, Republica Moldova.

- *Facultatea de Științe Economice de la Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu* promovează o largă deschidere spre mediul universitar din Uniunea Europeană și SUA prin numeroase mobilități ale cadrelor didactice și studenților prin programele de cercetare științifică finanțate din fonduri europene, prin conferințele științifice internaționale pe care le organizează.

- *Facultatea de Științe Economice și Administrație Publică din Suceava*, numai în ultimii 5 ani a implementat 21 de proiecte de cercetare științifică din programe finanțate de Uniunea Europeană.

- *Facultatea de Științe Economice din Târgoviște* colaborează cu peste 50 de universități și instituții de cercetare din străinătate în programe de mobilități ale cadrelor didactice și studenților, schimburi de informații științifice și asistență mutuală în scopul compatibilizării, modernizării și alinierii procesului de învățământ la standardele europene și internaționale.

- *Facultatea de Științe Economice și Gestiunea Afacerilor din Tg. Jiu* dezvoltă cooperări academice și de cercetare științifică cu universități de prestigiu din Germania (a aderat la Rețeaua Internațională pentru Studii Economice - INFER - din Germania), are peste 35 de acorduri interuniversitare în cadrul programelor cu parteneri din Ungaria, Polonia, Slovacia, Turcia, Cipru, Slovenia, realizează mobilități internaționale de tip visiting professor și visiting researcher etc.

- *Facultatea de Științe Economice, Juridice și Administrative de la Universitatea „Petru Maior” din Tg. Mureș* a realizat peste 80 de contracte și acorduri de colaborare interuniversitară cu instituții din 28 de țări din Europa și SUA. De menționat faptul că, prin *Facultatea de Științe Economice, Juridice*

și Administrative, Universitatea „Petru Maior” este membru fondator al Entrepreneurship Research and Education Network of Central European Universities - ERENET.

- *Academia de Studii Economice a Moldovei - ASEM* a stabilit relații de bună colaborare cu institute și universități similare din mai bine de 20 de țări, dintre care: România, SUA, Franța, Italia, Turcia, Rusia ș.a.. Mulți specialiști de la ASEM au urmat cursuri de reprofilare, de ridicare a calificării în centre universitare dintr-o serie de țări ale Europei de Vest sau din SUA.

- **Includerea masteratului și doctoratului în aria studiilor universitare** nu reprezintă un „capriciu” al Procesului Bologna - așa cum au putut crede unii sceptici la vremea respectivă, ci reflectă concepția europeană firească a mileniului trei de lărgire a ariei învățământului superior racordat la provocările prezente și viitoare pe care societatea cunoașterii le pune în fața sistemului educațional.

În acest sens, triada „**educație-cercetare-inovare**” (ECI) se constituie ca o altă componentă a filosofiei Procesului Bologna care, ca un veritabil triumfi al cunoașterii exprimă succesiunea de interconștiențări de la acumulări cantitative realizate în procesul educațional, spre forme calitative superioare constând din valorizarea educației în cercetare științifică, iar a rezultatelor acesteia concretizate în soluții de inovare aplicativă ca motor al dezvoltării societății.

Pentru implementarea acestui concept integrat reformei curriculare, facultățile din învățământul superior economic din România, în mod organizat și responsabil, prin consultare, colaborare și conlucrare colegială în cadrul AFER, au procedat la definirea, prin consens, a competențelor profesionale pe care le formează în cele trei cicluri ale educației universitare: *licență* - cu competențe preponderent de execuție; *masterat* - cu competențe de concepție pentru organizarea și managementul proceselor economice; *doctorat* - cu competențe de cercetare.

Ca o sinteză a măsurilor care au fost adoptate în ultimii cinci ani de implementare a Procesului Bologna, în anul universitar 2012-2013, așa după cum rezultă din tabelul nr. 2, la nivelul învățământului superior economic românesc au fost organizate 576 de programe pentru studii de **masterat**, dintre care 432 de programe (75% din total) au fost dezvoltate de către facultățile aparținând învățământului public și 144 de programe (25%) de către facultățile particulare.

Tabelul nr. 3 - Programe ale studiilor universitare de masterat organizate în învățământul superior economic românesc în anul universitar 2013-2014¹⁰

Nr. crt.	Denumirea domeniilor de specializare	Numărul și ponderea programelor					
		Total		în învățământul public		în învățământul privat	
		număr	%	număr	%	număr	%
1	Administrarea afacerilor	107	18,6	76	17,6	31	21,5
2	Cibernetică și statistică	9	1,7	9	2,1	-	-
3	Contabilitate	86	14,9	69	16,0	17	11,8
4	Economie	21	3,6	21	4,9	-	-
5	Economie și afaceri internaționale	50	8,7	41	9,5	9	6,3
6	Finanțe	93	16,1	57	13,2	36	25,0
7	Informatică economică	16	2,8	13	3,0	3	2,1
8	Management	104	18,0	74	17,1	30	20,8
9	Marketing	46	8,0	33	7,6	13	9,0
10	Științe administrative (Inclusiv programele de masterat organizate de către facultățile din domeniul științelor juridice)	44	7,6	39	9,0	5	3,5
TOTAL		576	100	432	100	144	100

Sursa: Hotărârea nr. 581 din 30.07.2013 a Guvernului României. Datele sunt prelucrate de autor

Pe domenii de specializare, cele mai solicitate au fost programele privind administrarea afacerilor (cu 107 programe, reprezentând 18,6%), managementul (cu 104 programe, ceea ce reprezintă 18%), finanțele (cu 93 de programe, adică 16,1%) și contabilitatea (cu 86 de programe, reprezentând 14,9%), urmând în ordine descrescătoare: economie și afaceri internaționale (8,7%), marketingul (8%), științele administrative (7,6%), economie (3,6%), informatica economică (2,8%), cibernetică și statistică (1,7%).

Răspunzând cererii din mediul de afaceri, atât învățământul public, cât și cel privat, au organizat cele mai numeroase programe de studii masterale în administrarea afacerilor, management, contabilitate și finanțe. Domeniile cibernetică-statistică și economie sunt abordate exclusiv de către facultățile publice, iar științele administrative și informatica economică se situează pe ultimele locuri în opțiunile de organizare ale facultăților private.

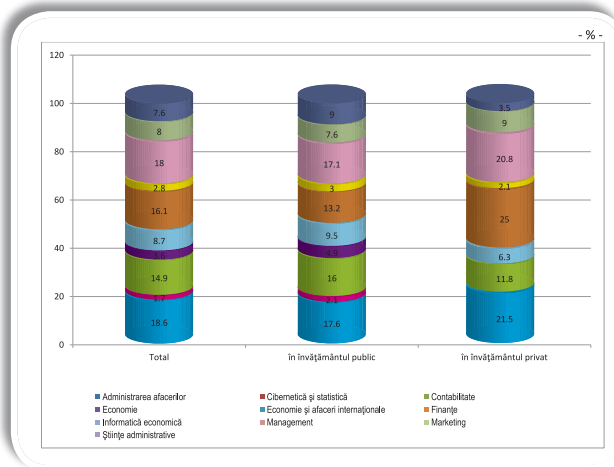

Fig. nr. 5 - Structura programelor de masterat pe domenii de specializare în anul universitar 2013-2014

În ceea ce privește pregătirea universitară prin **doctorat**, se reține faptul că în anul universitar 2012-2013, un număr de 23 de facultăți organizează studii doctorale în domeniul economic, și anume:

- ASE București cu toate cele 11 facultăți ale sale, are înmatriculați 733 de doctoranzi care, sub conducerea științifică a unui număr de 135 de profesori, își desăvârșesc pregătirea doctorală în: administrarea afacerilor (67 doctoranzi cu 14 conducători), cibernetică și statistică (67 doctoranzi cu 16 conducători), contabilitate (78 doctoranzi cu 19 conducători), economie (115 doctoranzi cu 20 conducători), economie și afaceri internaționale (78 doctoranzi cu 11 conducători), finanțe (64 doctoranzi cu 16 conducători), informatică economică (57 doctoranzi cu 13 conducători), management (118 doctoranzi cu 15 conducători), marketing (74 doctoranzi cu 9 conducători) și drept (15 doctoranzi cu 2 conducători);
- Facultatea de Științe Economice și Gestiunea Afacerilor din Cluj-Napoca, sub conducerea științifică a unui număr de 41 de profesori, organizează studii doctorale în cibernetică și statistică (6 profesori conducători de doctorat), contabilitate (6 conducători), economie (5 conducători), economie și afaceri internaționale (2 conducători), finanțe (9 conducători), management (8 conducători) și marketing (5 conducători) care, împreună, în perioada 1990-2013 au finalizat 503 teze de doctorat;
- Facultatea de Economie și Administrarea Afacerilor din Iași, în perioada 1990-2013, a organizat doctorate în 8 domenii de cercetare, finalizând

¹⁰ Vezi și Anexa nr. 19 din Monografie

un număr de 590 de teze de doctorat, astfel: cibernetică și statistică (6 conducători cu 51 de teze), contabilitate (9 conducători cu 105 de teze), economie (8 conducători cu 134 de teze), economie și afaceri internaționale (3 conducători cu 34 de teze), finanțe (6 conducători cu 94 de teze), informatică economică (4 conducători cu 3 de teze), management (8 conducători cu 105 de teze), marketing (6 conducători cu 64 de teze). Aici, un număr de 50 de conducători științifici, în perioada 1990-2013 au finalizat împreună un număr de 590 de teze de doctorat

- Facultatea de Economie și Administrarea Afacerilor din Craiova, în perioada 1990-2013, sub conducerea științifică a unui număr de 21 profesori conducători de doctorat a finalizat 416 teze în domeniile: management (113 teze), economie (103 teze), economie și afaceri internaționale (87), contabilitate (36), statistică (32), informatică economică (22), finanțe (20), analiză economică (3);

- Facultatea de Economie și de Administrare a Afacerilor din Timișoara, în aceeași perioadă, a finalizat 269 de teze de doctorat sub conducerea științifică a unui număr de 32 de profesori în domeniile: management (90 teze), marketing (34 teze), contabilitate (60), economie (40), finanțe (45);

- Facultatea de Științe Economice din Sibiu, în domeniile economie, economie și afaceri internaționale, management, cibernetică și statistică. În total, 15 conducători științifici au finalizat 256 de teze de doctorat.

- Facultatea de Științe Economice și Administrație Publică din Suceava, în domeniile administrarea afacerilor, contabilitate și economie are 5 conducători științifici;

- Facultatea de Economie și Administrarea Afacerilor din Galați, în domeniile economie și management are 5 conducători științifici;

- Facultatea de Științe Economice din Târgoviște, în domeniile contabilitate și management are 13 conducători științifici;

- Facultatea de Științe de la Alba Iulia, în domeniul contabilitate are 4 conducători științifici;

- Facultatea de Economie și Administrarea Afacerilor din Brașov, în domeniul marketing are 3 conducători științifici;

- Facultatea de Științe Economice din Oradea, în domeniul economie are 4 conducători științifici;

- Facultatea de Științe Economice și Gestiunea Afacerilor din Târgu-Jiu, în domeniul finanțe are 2 conducători științifici.

Cadre didactice de la Universitatea „Bogdan Vodă” din Cluj-Napoca, de la Universitatea „Ovidius” din Constanța precum și de la Universitatea „Petru Maior” din Tg. Mureș au calitatea de conducători de doctorat în domeniile management la Târgoviște, economie la Galați și Iași și, respectiv contabilitate la Alba Iulia.

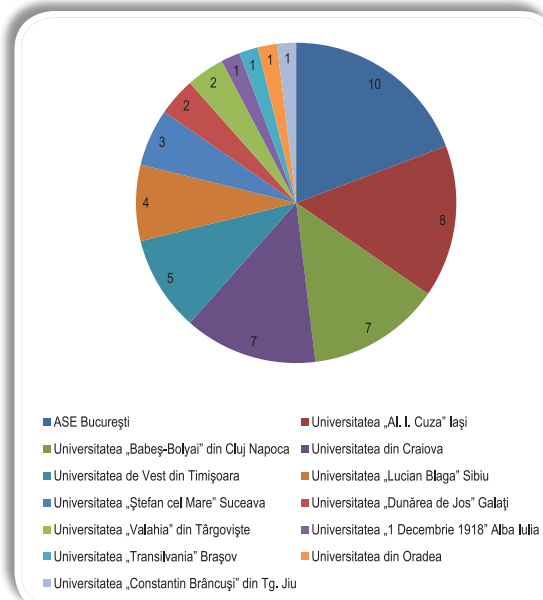

Fig. nr. 6 - Numărul și structura pe centre universitare a domeniilor de studii doctorale în anul universitar 2013-2014

Activitatea de **cercetare științifică** este prezentă în toate facultățile învățământului superior economic românesc, desfășurându-se prin proiecte și teme de cercetare finanțate din fonduri europene (rambursabile sau nerambursabile), naționale, locale sau chiar cu autofinanțare, cuprinse în programele instituționale ale departamentelor, facultăților, școlilor doctorale și centrelor de cercetare.

Materialele prezentate de facultăți în Monografie ne arată că, în anul universitar 2012-2013, în învățământul superior economic românesc au funcționat un număr de 72 centre de cercetare științifică¹¹ al căror obiectiv îl reprezintă desfășurarea unei cercetări științifice dinamice și de calitate prin elaborarea și/sau participarea în parteneriat cu universități din țară și străinătate la proiecte și programe de cercetare, prin organizarea și/sau participarea la evenimente științifice (simpozioane, conferințe, workshop-uri), tipărirea de publicații științifice, facilitarea accesului la publicații

¹¹ Vezi și Anexa nr. 24 din Monografie

internaționale, introducerea rezultatelor cercetării științifice proprii în procesul de învățare etc.

Organizată în centre de cercetare bine structurate organizațional și puternice din punct de vedere științific, cercetarea universitară privește și se derulează atât ca cercetare economică fundamentală, mai ales în facultățile economice și de administrarea afacerilor ce funcționează în cadrul universităților de **cercetare avansată și educație** (ASE București, Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași și Universitatea din București), cât și ca cercetare aplicativă în domeniile: economie; administrarea afacerilor; cibernetică, statistică și informatică economică; contabilitate; finanțe; management; marketing; economie și afaceri internaționale; științe administrative.

Cercetarea preponderent aplicativă, dar nu numai, se organizează și se desfășoară cu rezultate foarte bune, în primul rând, în cadrul facultăților din cadrul universităților clasificate ca **universități de educație și cercetare științifică**, precum Facultatea de Economie și de Administrare a Afacerilor din Timișoara, Facultatea de Economie și Administrarea Afacerilor din Craiova, Facultatea de Științe Economice și Administrarea Afacerilor din cadrul Universității „Transilvania” Brașov, Facultatea de Științe Economice din cadrul Universității „Ovidius” Constanța, Facultatea de Economie și Administrarea Afacerilor Galați, Facultatea de Științe Economice de la Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu și Facultatea de Științe Economice din cadrul Universității din Oradea.

De menționat este faptul că, deși fac parte din universități care sunt clasificate ca universități **centrate pe educație**, un număr foarte mare de facultăți de științe economice, aspirând spre excelență, desfășoară o susținută activitate de cercetare științifică bine organizată în centre de cercetare care au deja o existență remarcabilă.

Astfel, după datele furnizate de către facultăți și prezentate în Anexa nr. 25 din lucrare, asemenea centre de cercetare sunt organizate și funcționează cu rezultate notabile la aproape toate facultățile economice și anume:

- Facultatea de Științe din cadrul Universității „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia dispune de un centru de cercetări economice și de o școală doctorală în domeniul contabilitate;
- Facultatea de Științe Economice de la Universitatea „Aurel Vlaicu” din Arad dispune de două centre de cercetare și un incubator tehnologic și de afaceri;
- Facultatea de Științe Economice de la Universitatea „Vasile Alecsandri” din Bacău dispune de un centru de studii și cercetări economice;

- Universitatea Româno-Americană din București dispune de 5 centre de cercetare: Centrul de Cercetare Științifică; Centrul de Cercetare în Tehnologia Informației, Comunicațiilor & Inteligență Artificială; Centrul de Cercetări Economice; Centrul de Cercetare, consultanță și pregătire în informatică economică și tehnologia informației; Centrul de Economie Politică și Afaceri „Murray Rothbard”;
- Universitatea Creștină „Dimitrie Cantemir” din București dispune de 5 institute de cercetare (Institutul de cercetări științifice multidisciplinare, Institutul de istorie și studii cantemiriene, Institutul internațional pentru drepturile omului, Institutul de studii și cercetări intercultural, Institutul de studii de securitate). În cadrul Institutului de cercetări științifice multidisciplinare funcționează 5 centre de cercetare (Centrul de Cercetări „Management, Administrarea Afacerilor și Marketing”, la Facultatea de Management Turistic și Comercial; Centrul de cercetări economice, la Facultatea de Științe Economice din Cluj-Napoca; Centrul de Excelență pentru Cercetări Economice la Facultatea de Relații Economice Internaționale; Centrul de Cercetări Economia și Administrarea Afacerilor Internaționale la Facultatea Relații Economice Internaționale; Centrul de cercetări, studii și aplicații financiar– bancare la Facultatea de Finanțe, Bănci și Contabilitate);
- Universitatea „Spiru Haret” București dispune de 6 centre de cercetare: Centrul de Studii și Mobilități Europene la Facultatea de Marketing și Afaceri Economice Internaționale; Centrul de Cercetări Economico-Financiare Avansate la Facultatea de Finanțe și Bănci; Centrul European de Studii Manageriale în Administrarea Afacerilor la Facultatea de Management Financiar Contabil Craiova; Centrul de Cercetare în Științe Economice la Facultatea de Management Financiar Contabil Constanța; Centrul de Cercetări Economice Aplicate la Facultatea de Contabilitate și Finanțe Câmpulung; Centrul de Cercetare în Managementul Financiar Contabil Informatizat la Facultatea de Contabilitate și Finanțe Râmnicu Vâlcea;
- la Universitatea Hyperion din București funcționează un Institut de Cercetare Dezvoltare
- Universitatea „Bogdan-Vodă” din Cluj-Napoca are un departament de cercetare și managementul calității și 3 centre (Centrul de consiliere în carieră; Centrul de formare și perfecționare continuă; Centrul Interdisciplinar de Cercetare a Fundamentelor Societății Contemporane);

- la Universitatea „Andrei Șaguna” din Constanța funcționează 3 centre de cercetare (Centrul de informatică și comunicații „Andrei Șaguna”; Clinica de contabilitate Expert conta Șaguna; Cercul „Organizarea afacerilor în turism”) și un club TOP MANAGER Economia și Gestiunea Întreprinderii;
- Facultatea de Științe Economice Umaniste de la Universitatea Sapiientia Miercurea Ciuc are două centre de cercetare: „OECONOMICA” și Centrul de Cercetare Confluente Interculturale.
- Universitatea Agora din Oradea are 4 centre: Cercetare Dezvoltare Agora SRL; Centrul de Cercetare Italo-Român; Centrul de Studii Europene; Centrul Euroregional de Prevenire și Combatere a Criminalității Transfrontaliere;
- Facultatea de Științe de la Universitatea din Petroșani are un centru cercetări economico-sociale pentru dezvoltarea regională;
- Facultatea de Științe Economice de la Universitatea din Pitești are organizate 3 centre de cercetare pentru: management și administrarea afacerilor; contabilitate; economie și finanțe;
- Universitatea „Constantin Brâncoveanu” din Pitești are organizate 7 centre de studii, cercetare și consultanță (Centrul de consultanță în Managementul Afacerilor Economice Interne și Internaționale - Pitești; Centrul de cercetare pentru dezvoltarea activității turistice – Râmnicu Vâlcea; Centrul de Studii Regionale și Internaționale - Pitești; Centrul de Cercetări Economice și Sociale - Brăila; Centrul de Cercetare și Consultanță pentru Management Financiar – Bancar Pitești; Centrul de cercetări pentru studii juridice și administrative – Pitești; Centrului de Cercetări Științifice Studențești);
- Facultatea de Științe Economice de la Universitatea „Petrol-Gaze” din Ploiești are două centre studii și cercetări economice, juridice și socio-administrative;
- Facultatea de Științe Economice de la Universitatea „Eftimie Murgu” din Reșița dispune de un centru de studii și cercetări în antreprenariat, management intercultural și turism;
- Facultatea de Științe Economice și Administrație Publică de la Universitatea „Ștefan cel Mare” Suceava dispune de 4 centre de cercetare științifică (în: management și administrarea afacerilor; contabilitate și informatică de gestiune; formare și cercetare în administrația publică; resurse și cercetare în turism), precum și de o școală doctorală în domeniile administrarea afacerilor, contabilitate și economie;
- Facultatea de Științe Economice de la Universitatea „Valahia” din Târgoviște are două centre de cercetare și studii în management și marketing; contabilitate și finanțe, precum și o școală doctorală în contabilitate și management;
- Facultatea de Științe Economice și Gestiunea Afacerilor de la Universitatea „Constantin Brâncuși” din Târgu-Jiu dispune de un centru de studii economice fundamentale și aplicate;
- Facultatea de Științe Economice, Juridice și Administrative de la Universitatea „Petru Maior” din Târgu Mureș are organizate 4 centre de cercetare (în domeniul urbanismului și politici publice, pentru drept și științe umaniste, pentru educație antreprenorială, în domeniile contabilitate și finanțe).
- **Asigurarea calității și excelența universitară.** Cu toate că în cuprinsul Monografiei facultățile nu au prezentat în mod distinct această problemă referitoare la asigurarea calității și excelența universitară, ea este prezentă și se regăsește în suita amplă de acțiuni menite să conducă la compatibilizare europeană a învățământului superior economic românesc. Este suficient să menționăm instruirea și funcționarea încă din anul 1993 a sistemului național de evaluare academică și acreditare, cu perfecționările sale ulterioare, pentru a înțelege, nu numai preocuparea, dar implicarea nemijlocită și constantă a fiecărei entități educaționale în toate componentele sale structural-instituționale (corp profesional, laboratoare, centre de studii și cercetare, catedre, departamente, facultăți, universități) în procesul de autocunoaștere a propriilor parametri de calitate a învățământului și cercetării (criterii, standarde și indicatori de performanță) care s-au concretizat în verdictele ale organismelor abilitate (CNEAA, ARACIS) să confirme, în diferite grade, încrederea pentru practicarea unei educații universitare de calitate.
- Cu această confirmare a nivelului atins, fiecare entitate instituțională își mobilizează resursele pentru a se menține la nivelul de „încredere ridicată”, sau să aspire spre acest verdict de recunoaștere profesional-științifică, dar cu mare rezonanță socială, fapt care a stimulat și stimulează fiecare facultate, cu mai multă sau mai puțină experiență existențială, să aspire către un nivel cât mai superior, spre excelență universitară, antrenându-le în competiția tot mai acerbă pentru atragerea de studenți printr-o ofertă educațională de calitate care să dea șanse sporite de angajabilitate pe piața muncii și pentru mobilizarea de resurse financiare prin câștigarea de granturi naționale sau internaționale destinate cercetării-inovării, investițiilor în dezvoltarea instituțională, mobilităților transfrontaliere etc.

Suntem datori să semnalăm însă, o inadvertență generată de autoritățile guvernamentale prin Legea nr. 1. din 2011 care creează o stare de confuzie în sistem și de derută în rândul solicitanților de servicii educaționale, fie că este vorba de tineri care aspiră către studii superioare, sau de mediul economic și social care solicită pregătire continuă prin studii postuniversitare precum și servicii de consultanță economică, managerială, financiară, de marketing etc. sau de studii și cercetare. Avem în vedere clasificarea globală care stabilește 3 grade/clase de instituții educaționale:

1. Universități de cercetare avansată și de educație-care, orientate pe cercetare fundamentală organizează studii de licență, masterat și doctorat. Potrivit clasificării ministerului aici sunt incluse doar facultățile din domeniul economic de la universitățile din București, „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca și „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, precum și Academia de Studii Economice din București, cu toate facultățile sale.

2. Universități de educație și cercetare științifică ce organizează studii de licență și masterat, fiind orientate pe cercetare aplicativă. Paradoxal, aici sunt incluse facultăți de profil economic de la universitățile din Craiova și Timișoara, care, având o existență de peste jumătate de secol, organizează studii doctorale din anii 1970, desfășurând activități de cercetare în centre care dispun de un valoros potențial științific, precum și facultăți înființate după anul 1990, dar care gestionează pregătirea doctorală de peste 10 ani, așa cum sunt cele de la Sibiu, Brașov, Oradea și Galați.

3. Universități centrate pe educație, care organizează numai studii de licență. În legătura cu facultățile ce aparțin de universități din această grupă de clasificare, menționăm că marea lor majoritate derulează de ani buni programe de studii masterale. Mai mult decât atât, facultățile de la Suceava, Târgoviște și Alba Iulia sunt abilitate să desfășoare și să organizeze și studii doctorale.

Cât privește excelența universitară, aceasta este obținută prin:

- paradigma „*instruirii*” care a fost și este aplicabilă pentru formarea elitelor intelectuale și
- paradigma „*învățării împreună cu studentul*”, ceea ce înseamnă din partea profesorului un proces de adaptare printr-o mare flexibilitate în aplicarea diferitelor metode și tehnici de predare, distribuirea de roluri în activitățile interactive cu studenții, dezvoltarea gândirii critic-constructive într-un mediu extrem de aglomerat. În felul acesta, profesorul devine ghid al studentului în lumea cunoașterii științifice. El îl asistă pe student în alegerea și valorificarea datelor și informațiilor disponibile în spațiul virtual și

îl învață cum să distingă informațiile corecte, viabile, de cele care sunt colportate fără temei științific. Leadership-ul din aceste universități trebuie să identifice cele mai potrivite instrumente de stimulare a corpului profesoral pentru a trece de la universitatea condusă de interesele angajaților instituției, spre universitatea realmente centrată pe nevoile de învățare ale studenților.¹²

- **Conducerea instituțională.** În perioada contemporană (1990-2013), la conducerea entităților universitare s-au aflat ca rectori, prorectori și secretri științifici, respectiv decani, următoarele persoane:

La ASE București s-au succedat ca rectori:

Constantin Bărbulescu (1990-1992, 1992-1996), membru corespondent al Academiei Române din 1993, care a avut misiunea de a crea un nou început pentru structura și conținutul procesului de formare a economistului în contextul în care se recrea statul de drept și economia de piață desființare de regimul comunist, redând învățământului superior economic vocația sa europeană.

Prorectorii din echipa managerială a profesorului Constantin Bărbulescu au fost: Oprea Călin, Aurel Ișfănescu, George Marin, Mihai Korca, Ioan Eugen Țigănescu, Viorel Petrescu, Gheorghe Dodescu; iar în funcția de secretar științific - Dorin Zaharie.

Paul Bran (1996-2000, 2000-2004), în mandatul căruia s-a continuat reformarea procesului de învățământ început de predecesorul său, având ca realizări deosebite: înființarea unor noi structuri instituționale și modificarea denumirii unora pentru a le adapta la conținutul ofertei educaționale; dezvoltarea unor programe de studii aprofundate sau de masterat; implementarea sistemului european de credite transferabile; lărgirea și consolidarea bazei materiale prin finalizarea și darea în folosință a unor construcții ș.a.

Prorectorii din echipa managerială a profesorului Paul Bran au fost: Eugen Burduș, Nicolae Dardac, Viorel Petrescu, Viorel Lefter, Dumitru Miron, Ion Gh. Roșca, Dorin Zaharie; iar în funcția de secretar științific - Dorin Zaharie, Constantin Antonescu.

Ion Gh. Roșca (2004-2008, 2008-2012) care, continuând programele predecesorilor săi pentru creșterea prestigiului Academiei și al profesiei de economist în societate, a militat constant pentru înscrierea ASE București în topul celor mai bune universități de profil din lume, prin: promovarea valorilor europene ale educației economice; perfecționarea instrumentelor și procedeele de management universitar; dezvoltarea instituțională și modernizarea sistemului

¹² Prelucrare după Mihai Korca, *Concepția europeană asupra managementului universitar. Excelența în universități* expusă la pp. 211-213 din Monografie

educațional; consolidarea, modernizarea și dezvoltarea infrastructurii procesului formativ; educarea în spiritul unei largi deschideri spre cunoaștere proprii mediului academic; abordarea macrocuprinzătoare a problematicii învățământului universitar economic din țara noastră.

Prorectorii din echipa managerială a profesorului Ion Gh. Roșca au fost: Viorel Petrescu, Nicolae Dardac, Viorel Lefter, Dumitru Miron, Dorin Zaharie, Ion Stancu, Pavel Năstase, Nicolae Istudor, Ion Plumb ; iar în funcția de cancelar - Constantin Antonescu, Răzvan Zaharia.

Pavel Năstase (2012-prezent), cu o viziune clară asupra modului în care și-a propus să valorifice tradiția și prestigiul de care se bucură Academia, consideră că are o misiune de onoare, dar și o obligație morală ca, prin strategia și programele de management ce și le-a propus, să poată face din instituția care i s-a încredințat spre a o conduce, o universitate competitivă la nivel internațional bazată pe unitatea și complementaritatea funcțiilor de învățare și cercetare.

Prorectorii din echipa managerială a profesorului Pavel Năstase funcționează: Gabriela Țigu, Nicolae Istudor, Constantin Mitruț, Ion Stancu, Dorel Mihai Paraschiv, Robert Aurelian Șova.

Din anul 2012, profesorul Răzvan Zaharia îndeplinește funcția de *Președinte al Senatului Universitar*.

Facultatea de Administrarea Afacerilor cu predare în limbi străine a avut ca decani pe Viorel Lefter (1990-2004), Nicolae Alexandru Pop (2004-2008, 2008-2011), Adrian Dumitru Tanțău (2011-prezent).

Facultatea de Administrație și Management Public este condusă de la înființare (2010) până în prezent de către decanul Constantin Marius Profiroiu.

La conducerea **Facultății de Cibernetică, Statistică și Informatică Economică** s-au succedat ca decani: Gheorghe (Geo) Vasilescu (1990-1992), Dumitru Marin (1992-2000), Constantin Mitruț (2000-2004, 2004-2008), Ion Smeureanu (2008-prezent).

Decanii **Facultății de Comerț** au fost: Iacob Kerbalek (1990-1992), Iacob Cătoi (1992-2003), Ion Diaconescu (2003-2004), Gabriela Stănculescu (2004-2008), Rodica Pamfilie (2008-prezent).

Facultatea de Contabilitate și Informatică de Gestiune a avut ca decani pe profesorii Mihai Ristea (1993-2000), Nicolae Feleagă (2000-2004), Pavel Năstase (2004-2008), Vasile Răileanu (2008-2011), Liliana Feleagă (2011-prezent).

Facultatea de Economie a fost condusă de următorii decani: Constantin Popescu (1992-1996, 2004-2008), Ghiță Paul Tănase (1996-2004), Marin Dinu (2008-2012), Dorel Ailenei (2012-prezent).

Facultatea de Economie Agroalimentară și a Mediului a avut la conducerea sa pe decanii: Sandu Costache (1990-1991), Ilie Băviță (1991-1992), Gheorghe Frățilă

(1992-1994), Radu Voicu (1994-2004), Victor Manole (2004-2012), Dan Boboc (2012-prezent).

Decanii care au condus **Facultatea de Finanțe, Asigurări, Bănci și Burse de Valori** au fost: Mihai Ristea (1990-1993), Ion Stancu (1993-2004), Tatiana Moșteanu (2004-2012), Dalina Dumitrescu (2012-prezent).

La conducerea **Facultății de Management** s-au succedat decanii: Ioan Rațiu-Suciu (1990-2000), Ion Plumb (2000-2008), Gheorghe Cârstea (2008-2012), Ion Popa (2012-prezent)

Facultatea de Marketing a avut ca decani pe Iacob Cătoi (2003-2004), Valerică Olteanu (2004-2012), Călin Petrică Vegheș (2012-prezent).

Decanii **Facultății de Relații Economice Internaționale** au fost: Ioan Popa (1991-2004), Mihai Korca (2004-2008), Silviu Negruț (2008-2012), Dumitru Miron (2012-prezent).

Facultatea de Administrație și Afaceri din cadrul Universității din București a avut la conducere pe Magdalena Iordache-Platis (2004-2012) și pe Răzvan Mihai Papuc din 2012 și în prezent.

La Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca, **Facultatea de Științe Economice și Gestiunea Afacerilor** a fost condusă de către **decanii**: Constantin Tulai (1990-1994), Nicolae Paina (1994-1996), Dan Racovițan (1996-2003), Dumitru Mățiș (2003-prezent), iar **Facultatea de Business** a avut ca decani pe: Ioan Aurel Giurgiu (1994-2000), Partenie Dumbravă (2000-2008), Ioan-Cristian Chifu (2008-2012) și Ioan Alin Nistor (2012-prezent). În conducerea universității au participat, ca **prorectori**, următoarele persoane din facultate: Constantin Tulai (1993-1996), Nicolae Paina (1996-2002), Anca Borza (2004-2008), Cristina Ciumaș (2008-2012), Rudolf Grăf (2008-prezent), Mihaela Luțaș (2012-prezent), Marcel Ciprian Pop (2012-prezent).

La **Facultatea de Economie și Administrarea Afacerilor din Craiova** au fost **decani**: Nicolae Vasilescu (1990-1991), Dumitru Constantinescu (1991-2004), Constantin Tumbăr (2004-2007), Gheorghe Pîrvu (2007-2008), Lucian Bușe (2008-2012), Marian Ilie Siminică (2012-prezent). Din partea facultății, au participat ca **prorectori** în conducerea universității următoarele persoane: Tudor Hobeanu (1992-1996), Lucian Bușe (1996-2008), Marcel Drăcea (2008-2012), Nicu Marcu (2012), Costel Ionașcu (2013-prezent).

Facultatea de Economie și Administrarea Afacerilor din Iași a fost condusă de către **decanii**: Dumitru Zaiț (1990), Toader Gherasim (1990-1992), Mihai Țarcă (1992-1995), Vasile Turliuc (1995-1996), Dumitru Oprea (1996-2000), Vasile Cocriș (2004-2008), Dinu Airinei (2008-prezent). La conducerea Universității „Al. I. Cuza” din Iași au participat ca rector: Dumitru Oprea (2000-2008); Vasile Ișan (2008-prezent), iar ca **prorectori**: Dumitru Zaiț (1990-1991); Panaite Nica (1993-2000).

Facultatea de Economie și de Administrare a Afacerilor din Timișoara a avut ca **decani** pe: Ștefan Matei (1990), Emil Cazan (1990-1992, 1996-2004), Silviu Cerna (1992-1996), Ioan Talpoș (2004-2008), Marilen Pirtea (2008-2012), Ovidiu Megan (2012-prezent). Universitatea de Vest din Timișoara a fost condusă, în calitate de **rectori**, de următorii economiști: Ioan Mihai (2000-2008), Ioan Talpoș (2008-2012) și Marilen Gabriel Pirtea (2012-prezent). Ca **prorectori** au funcționat: Ioan Mihai (1990-1992), Horia Dumitru Cristea (1992-2004), Emil Cazan (2004-2008), Constantin Chilărescu (2004-2008), Florin Foltean (2008-2012), Petru Ștefea (2008-prezent).

Din anul 2012, profesorul Ioan Talpoș îndeplinește funcția de *Președinte al Senatului Universitar*.

În prezent, structurile de conducere de la celelalte entități universitare din țară sunt asigurate astfel:

- **la Universitatea din București** de către: Magdalena Iordache Platis - prorector și Răzvan Mihail Papuc - decan al Facultății de Administrație și Afaceri;

- **la Universitatea Creștină „Dimitrie Cantemir” din București** de către: Momcilo Luburici - președintele Universității, Corina Dumitrescu - rector, Cristina Cristureanu și Victor Munteanu - prorectori, Manoela Popescu - decan al Facultății de Management Turistic și Comercial București, Cipriana Irinel Sava - decan al Facultății Management Turistic și Comercial Timișoara, Petru Balogh - decan al Facultății de Management Turistic și Comercial Constanța, Radu Danciu - decan al Facultății de Științe Economice Cluj Napoca, Constanța Chițiba - decan al Facultății de Relații Economice Internaționale București, Marinella Turdean - decan al Facultății Finanțe, Bănci, Contabilitate București;

- **la Universitatea ARTIFEX** de către: Dan Cruțeru - președintele universității, Constantin Anghelache - președintele Senatului, Mircea Udrescu - rector și Alexandru Manole - prorector;

- **la Universitatea Româno-Americană din București** de către: Radu Despa - președintele Senatului, Ovidiu Folcuț - rector, Mihai Aristotel Ungureanu, Doinița Ciocîrlan, Florin Bonciu - prorectori, Alexandru Ionescu - decan al Facultății de Management - Marketing, Emilia Gabroveanu - decan al Facultății de Economia Turismului Intern și Internațional, Valeriu Potecea - decan al facultății de Relații Comerciale și Financiar Bancare Interne și Internaționale, Gabriela Drăgan - decan al Facultății de Studii Economice Europene, Cornelia Paulina Botezatu - decan al Facultății de Informatică Managerială;

- **la Universitatea „Spiru Haret” din București:** Aurelian Gh. Bondrea - președintele Consiliului de Administrație, Aurelian A. Bondrea - rector, Gheorghe Bică, Eduard Ionescu, Manoela Epure, Ioan Gîf-Deac - prorectori, Luminița Viorica Pistol - decan al Facultății de Marketing și Afaceri Economice Internaționale București, Gheorghe Pistol - decan al Facultății de Finanțe și Bănci, Cicilia Ionescu - decan al Facultății de Management Financiar Contabil București, Viorel Matei - decan al Facultății de Management Financiar Contabil Craiova, Dragoș Ipate - decan al Facultății de Management Financiar Contabil Constanța, Mihaela Odi Zărnescu - decan al Facultății de Contabilitate și Finanțe Câmpulung-Muscel, Elena Diaconu - decan al Facultății de Contabilitate și Finanțe Râmnicu-Vâlcea;

- **la Universitatea „Bogdan Vodă” din Cluj-Napoca:** Mohammad Jaradat - rector, Dan Racovițan - vicepreședinte al Consiliului de Administrație, Dan Purdea - președintele Senatului, Marius Motocu - prorector, Janetta Sîrbu - decan al Facultății de Științe Economice;

- **la Facultatea de Științe Economice din cadrul Universității „Ioan Slavici” din Timișoara:** Mircea Untaru - decan;

- **la Universitatea „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia:** Nicolae Todea - președintele Senatului universitar, Moise Ioan Achim - prorector, Maria Popa - decan al Facultății de Științe;

- **la Universitatea „Aurel Vlaicu” din Arad:** Ramona Lile - rector; Ioana Mihaela Iacob - decan al Facultății de Științe Economice;

- **la Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” din Arad:** Aurel Ardelean - președintele Senatului; Șoim Horațiu - decan al Facultății de Științe Economice;

- **la Universitatea „Vasile Alecsandri” din Bacău:** Marcela Cornelia Danu - prorector, Ovidiu Leonard Turcu - decan al Facultății de Științe Economice;

- **la Universitatea Tehnică din Cluj-Napoca** – Centrul Universitar Nord din Baia Mare - Facultatea de Științe: Petrică Pop Sitar - decan;

- **la Universitatea „Transilvania” din Brașov:** Gabriel Brătucu - decan al Facultății de Științe Economice și Administrarea Afacerilor;

- **la Universitatea „Ovidius” din Constanța:** Victor Ploae - prorector, Cerasela Elena Spătariu - decan al Facultății de Științe Economice;

- **la Universitatea „Andrei Șaguna” din Constanța:** Aurel Papari - președintele Fundației „Andrei Șaguna”, Neluța Mitea - decan al Facultății de Științe Economice;

- **la Facultatea de Economie și Administrarea Afacerilor, Universitatea „Dunărea de Jos” Galați:** Edit Lukacs - decan;
- **la Facultatea de Științe Economice și Umaniste, Universitatea „Sapientia” din Miercurea Ciuc -** Mako Zoltan - decan;
- **la Facultatea de Științe Economice din cadrul Universității din Oradea:** Adriana Giurgiu - decan;
- **la Universitatea „Agora” Oradea:** Mișu Jan Manolescu - președinte al Consiliului de Administrație, Adriana Manolescu - președintele Senatului universitar, Ioan Dzițac - rector, Gabriela Bologa - decan al Facultății de Drept și Științe Economice;
- **la Universitatea din Petroșani:** Dura Codruța - prorector, Mircea Baron - decan al Facultății de Științe;
- **la Universitatea din Pitești:** Constantin Drăghici - prorector, Daniela Pîrvu - decan al Facultății de Științe Economice;
- **la Universitatea „Constantin Brâncoveanu” din Pitești:** Alexandru Puiu - președinte Senat, Ovidiu Puiu - rector, Marius Gust și Sebastian Ene - prorectori, Mihaela Asandei - decan al Facultății de Management Marketing în Afaceri Economice Pitești, Silvia Drăgan - decan al Facultății de Finanțe Contabilitate Pitești, Camelia Vechiu - decan al Facultății de Management Marketing în Afaceri Economice Brăila, Iuliana Ciocină - decan al Facultății de Management Marketing în Afaceri Economice Rm. Vâlcea;
- **la Universitatea Petrol-Gaze din Ploiești:** Cornel Lazăr - prorector, Mariana Eftimie - decan al Facultății de Științe Economice;
- **la Universitatea „Eftimie Murgu” din Reșița:** Gheorhe Popovici - prorector, Venera Manciu - decan al Facultății de Științe Economice;
- **la Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu:** Livia Ilie - prorector, Liviu Mihăescu - decan al Facultății de Științe Economice;
- **la Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava:** Gabriela Prelipcean - prorector, Carmen Năstase - decan al Facultății de Științe Economice și Administrație Publică;
- **la Universitatea „Valahia” din Târgoviște:** Ioan Cucu - președintele Senatului, Ion Stegăroiu - decan al Facultății de Științe Economice;
- **la Universitatea „Constantin Brâncuși” din Târgu-Jiu:** Cecilia Irina Răbonțu - vicepreședinte al Senatului universității, Ana Gabriela Babucea - decan al Facultății de Științe Economice și Gestiunea Afacerilor;

- **la Universitatea „Petru Maior” din Târgu Mureș:** Liviu Onoriu Marian - decan al Facultății de Științe Economice, Juridice și Administrative.

De asemenea, lucrarea are un spațiu rezervat învățământului superior economic de la Chișinău și Bălți din Republica Moldova.

Noile realități determinate de Declarația de Suveranitate a Moldovei dintre Prut și Nistru (23 iunie 1990) au impus și necesitatea înființării unei instituții de învățământ superior de profil economic, care să facă față provocărilor economiei de tranziție și, în primul rând, să pregătească specialiști pentru mediul academic. În acest context, la 25 septembrie 1991 s-a înființat Academia de Studii Economice din Moldova - ASEM - cu sediul la Chișinău, având în primul an oferta educațională centrată pe 5 facultăți: Economie și Economia Comerțului (preluate de la Universitatea de Stat din Moldova), precum și facultățile nou înființate: Finanțe, Circuitul banilor și credite; Evidență contabilă; Management; Marketing. În curând au apărut și alte facultăți noi, precum: Economie și sociologie generală, Cibernetică și prognoză economică, Relații economice internaționale (cu predare în limbile engleză și franceză), Perfecționarea calificării cadrelor economice, Colegiul național de comerț, Colegiul republican de informatică, Colegiul de finanțe și activități bancare.

În anul universitar 2012-2013, ASEM oferă studii universitare prin șase facultăți: Business și Administrarea Afacerilor; Economie generală și Drept; Finanțe; Contabilitate; Cibernetică, Statistică și Informatică economică; Relații Economice Internaționale și acordă titlul științific de doctor în 5 domenii de cercetare: Management, Marketing, Economie politică, Finanțe, Contabilitate.

În afara cunoștințelor economice, studenții primesc și cunoștințe de etică în afaceri, psihologie, sociologie, drept și alte științe care să le permită să facă business în mod civilizată, la nivelul standardelor internaționale.

Pe lângă ASEM activează: un centru de pregătire și de ridicare a calificării cadrelor, o școală de business, doctorantura, studiile postuniversitare, un Institut Național de Cercetări Științifice în domeniul economiei și finanțelor, un puternic Centru de calcul.

ASEM dezvoltă relații de bună colaborare cu peste 20 de institute și universități similare din România, SUA, Franța, Italia, Grecia, Turcia, Rusia, Bulgaria, Ungaria, Canada, Marea Britanie, Germania, Polonia ș.a. Din anul 2007, ASEM a fost înscrisă în lista celor 1000 cele mai bune școli de business din lume, selectate de către Comitetul

Științific Internațional al EDUNIVERSAL și este membru de onoare al Asociației Facultăților de Economie din România.

Cei mai buni specialiști ai ASEM au participat la elaborarea unor documente fundamentale ale Republicii Moldova, cum ar fi: Legea privatizării, Legea despre Banca Națională, Programul de introducere a valutei naționale, Programul economic al guvernului ș.a.

De la înființare (1991) și până în prezent, ASEM a fost condusă de 3 rectori:

Paul Bran (1991-1994) care, venit de la ASE București, a avut misiunea nobilă de a fonda ASEM și a contribui la reforma economică din Republica Moldova. Spirit de luptător și cu tenacitatea învingătorului, profesorul Paul Bran s-a remarcat în mod strălucit, atât în activitatea managerială, cât și în cea didactică și științifică, câștigându-și un binemeritat loc de primă mărime în istoria ASEM.

Eugeniu Hrișcev (1994-2001), în mandatul căruia, la ASEM, s-au introdus planuri de studii de licență, masterat și doctorat, s-au stabilit relații de colaborare cu centre universitare din România, SUA, Franța, Ungaria, Canada, Italia, Marea Britanie, Germania, Polonia ș.a., s-a introdus un sistem perfecționist de gestiune financiară în domeniul universitar, s-au realizat diverse programe sociale în folosul comunității universitare.

Grigore Belostecinic (2001-prezent), membru corespondent al Academiei de Științe a Moldovei - AȘM. Potrivit programului său managerial, a implementat sistemul de studii bazat pe credite transferabile, a extins învățământul cu predare în limbi străine pentru un număr mai mare de specializări, introduce testele de autocontrol și autoevaluare a studenților, a înființat Centrul de Cercetare Științifică Economică, continuă dotarea sălilor de studii, laboratoarelor etc. cu tehnică de calcul și echipamente de comunicare, tipărire, modernizarea bibliotecii etc. De asemenea, au fost organizate: Centrul Multimedia (2004) și Incubatorul de Afaceri al ASEM (2005), s-a deschis Sala de lectură „Paul Bran” (2005), Centrul de Documentare Europeană și Sala de Videoconferințe (2006), s-au lansat lucrările de construcție a unui bloc de studii (2006) ș.a.

La Bălți, pregătirea economică de nivel universitar se realizează prin Facultatea de Economie din cadrul Universității „Alecu Russo”, care este membru de onoare al Asociației Facultăților de Economie din România, Institutul Nistean de Economie și Drept care funcționează ca filială a Institutului Baltic de Ecologie, Politică și Drept din Sankt-Petersburg și Centrul de Instruire al filialei Institutului Umanistic Contemporan din Republica Moldova.

În finalul acestei părți a IV-a, se prezintă **activitatea a două construcții asociative din sistem**: Asociația Facultăților de Economie din România și Consorțiul „Universitaria”:

Asociația Facultăților de Economie din România - AFER, este o construcție asociativă cu caracter profesional-științific, nonguvernamentală, apolitică, fără scop lucrativ, constituită formal în luna ianuarie 2005¹³ când, prin Rezoluția Conferinței Naționale „Reforma sistemică a învățământului superior economic”, semnată de 24 de reprezentanți ai universităților cu facultăți de profil economic din țară, la punctul 8 prevedea „s-a hotărât înființarea Asociației Universităților și Facultăților din Domeniul Economic”, iar Facultatea de la Pitești a primit sarcina de a elabora statutul Asociației, și apoi legal în iunie 2005¹⁴ la Pitești, prin acordul de voință liber exprimat de către 34 facultăți fondatoare (30 din învățământul public și 4 din învățământul particular), cărora li s-au alăturat ulterior încă 25 de membri asociați și 7 membri de onoare.

Militând pentru sporirea calitativă a procesului didactic și de cercetare științifică din structurile instituționale ale învățământului superior economic din țara noastră, Asociația și-a propus ca, prin conținutul activităților desfășurate, să dea un plus de valoare competenței profesionale a absolvenților din domeniu corespunzător exigențelor dinamice ale mediului economic și de administrație publică, având ca scop fundamental să susțină integrarea României în aria europeană a învățământului și cercetării.

Deschisă tuturor entităților instituționale care acționează legal în domeniul economic, precum și personalităților cu autoritate recunoscută în lumea științifică din țară și străinătate, Asociația funcționează pe principiile democrației depline, respectând și promovând valorile și principiile statului de drept și drepturilor omului în concordanță cu exigențele evoluției cunoașterii, având ca obiective strategice:

- să identifice și să promoveze setul de valori europene ale educației universitare;
- să pună în valoare potențialul creativ al cadrelor didactice și studenților, prin derularea în comun a programelor de cercetare cu finanțare europeană;
- să promoveze metode suplă și practici eficiente de management universitar;
- să asigure calitatea învățământului și cercetării științifice;

¹³ Anexa nr. 28 din Monografie

¹⁴ Anexa nr. 29 din Monografie

- să promoveze interesele profesionale ale membrilor săi;
- să promoveze consensul, dezvoltând spiritul de colaborare și consultare colegială.

Dintre principalele acțiuni desfășurate de AFER, reținem, în mod special, pe cele referitoare la definirea competențelor profesionale formate prin studiile universitare, asigurarea calității în procesul de învățământ și cercetare științifică, relațiile cu mediul de afaceri și social, competițiile științifice studențești.

Odată ce a fost stabilită durata componentelor ciclului universitar (3 ani licență, 2 ani masterat, 3 ani doctorat), principala preocupare a Asociației a fost canalizată pe *definirea domeniilor de specializare și a competențelor profesionale*, precum și pe elaborarea corespunzătoare a curriculumului universitare, mergând, în unele cazuri, până la stabilirea programelor analitice ale principalelor discipline de studiu.

Munca în echipe interuniversitare pe domenii de specializare, desfășurată prin consultări colegiale și ample dezbateri în ateliere de lucru, ca și maniera de abordare sistemică pe verticală (între nivelurile studiilor universitare: licență, masterat, doctorat), cât și pe orizontală (între diferite domenii de specializare: cibernetică, statistică și informatică economică; finanțe; contabilitate; management; marketing ș.a.m.d.) au permis ca în timp optim să se asigure implementarea studiilor de licență începând cu anul universitar 2005-2006.

În acest sens, au fost definite domeniile de specializare ale studiilor de licență și competențele corespunzătoare, precum și un număr de 12 discipline de studiu care nu trebuie să lipsească din pregătirea de bază a unui economist (la pct. 4 Rezoluția Conferinței Naționale mai sus amintite a stabilit următorul fond comun de discipline: Contabilitate, Informatică, Marketing, Economie, Statistică, Drept, Finanțe, Limba străină, Management, Economia întreprinderii, Matematică, o disciplină socio-umană)¹⁵. Îmbucurător și încurajator pentru eficiența muncii depuse în echipele AFER l-a reprezentat faptul că propunerile înaintate către minister, cu unele mici excepții de natură semantică-sintactic asupra cărora s-a revenit ulterior, au stat la baza unor reglementări legale prin hotărâri de guvern, așa cum am prezentat deja în tabelul nr. 1 al rezumatului (p. 705).

Cum, procesul de evaluare academică reprezintă un factor hotărâtor în asigurarea calității în învățământul universitar, Asociația s-a aplecat cu mult interes profesional asupra metodologiei și criteriilor de evaluare pe care le-a

studiat cu multă atenție și asupra cărora a făcut un număr mare de sugestii pentru îmbunătățire. Comparând cu situația existentă azi în instituțiile universitare, constatăm că unele din sugestiile AFER și-au găsit deja aplicarea, fapt care ne dă speranța că printr-o mai strânsă conlucrare cu organismele abilitate pentru asigurarea calității în învățământul superior, pot fi aduse și alte îmbunătățiri la metodologia actuală, precum și de raționalizare prin simplificarea procedurilor și instrumentelor de evaluare. Conducerea ARACIS, deschisă la colaborare și preocupată pentru perfecționarea Metodologiei de evaluare, a remarcat cu diferite prilejuri bunele practici ale AFER pe direcția asigurării calității procesului didactic și de cercetare în rețeaua învățământului superior economic din țară.

Ancorată spre creșterea calitativă a procesului didactic și de cercetare prin corelarea educației universitare economice cu piața muncii și crearea de legături între student, ca viitor angajat, și angajator, Asociația este preocupată să identifice problemele cu care se confruntă absolvenții, în condițiile în care, în contextul societății bazate pe cunoștințe, al societății informaționale, atribuțiile locurilor de muncă se schimbă într-un ritm alert, conținutul posturilor se îmbogățește continuu și se multiplică, iar la nivel internațional, se manifestă cu intensitate fenomenul de globalizare a educației transnaționale. Mai mult, în România, activitatea companiilor multinaționale impune formarea de noi competențe pentru viitorii specialiști, pe de o parte, și integrarea acestora într-o piață, cel puțin europeană, a muncii, în condițiile impuse de globalizare, dar și de criza economică.

În acest sens, Asociația a procedat la organizarea unor dezbateri și consultări vizând perfecționarea conținutului programelor de studiu centrate pe pregătirea studentului, reuniuni care s-au desfășurat împreună cu mediul economic și social la Oradea, Arad, Timișoara, București, Tg. Jiu, Craiova, Suceava, Tg. Mureș, Brașov, Constanța, Pitești, Târgoviște, Galați. În cadrul acestor dezbateri au fost stabilite o serie de orientări referitoare la: paleta specializărilor universitare care să fie în concordanță cu necesitățile practicii economice; cel mai adecvat set de discipline care să asigure într-o măsură mai mare formarea competențelor necesare; îmbogățirea conținutului disciplinelor de studiu cu studii de caz din practica economică și socială românească ș.a.

Eveniment științific inedit, adresat celor mai buni studenți, Olimpiada Națională a Studenților Economiști - ONSE - a fost și este primită cu mult interes, atât de către studenți, cât și de corpul profesoral, bucurându-se de un real succes. În perioada 2006 - 2013, cu concursul

¹⁵ Anexa nr. 28 din Monografie

facultăților din țară, au fost organizate opt ediții ale acestei competiții studențești, organizate pe domenii de specializare, la nivel național.

Numărul mare de referate și comunicări prezentate și al participanților la dezbateri, reprezintă expresia interesului cu care studenții au primit acest important eveniment competițional, în care s-au confruntat elitele studenților noștri, adică acel segment care transmite în viața reală adevărata imagine de calitate a facultății care i-a pregătit.

De asemenea, școala de vară a AFER organizată succesiv la Cluj-Napoca, Suceava, Oradea, Tg. Mureș și Galați, constituită ca o componentă majoră a Olimpiadei reunește anual un număr de cca. 50 de studenți laureați în secțiunile competiției pe domenii de specializare.

Pe baza rezultatelor obținute în primii opt ani de existență, AFER își propune să consolideze caracterul activ și să dezvolte capacitatea de afirmare, promovare și apărare fermă a intereselor profesional-științifice ale comunității universitare pe care o reprezintă.

Membrii AFER conștientizează tot mai pregnant rolul pe care asociațiile profesionale îl au în statul de drept, acela de a promova în fața, și/sau de a exercita presiuni dacă este, și acolo unde este cazul, asupra guvernanților și legiuitorilor de a le reglementa derularea activităților și de a le asigura drepturile în concordanță cu interesele lor profesionale, științifice, sociale. În acest sens, consecventă îndeplinirii obiectivului fundamental înscris în Statut, acela de a contribui la aplicarea reformei universitare în România prin sporirea conținutului calitativ al învățământului superior și cercetării științifice din domeniul economic, AFER, prin intermediul conducerii sale (Consiliul Academic și Comitetul Director) își asumă și rolul de organ consultativ al ministerului și al altor autorități profesional-științifice naționale (ARACIS, ACPART, CECCAR etc.), în problemele specifice ale învățământului universitar de profil economic.

În prezent, potrivit Programului de activitate pentru mandatul 2012-2016, prezentat în Anexa nr. 32 din lucrare, AFER desfășoară și va desfășura:

- 3 workshop-uri, având ca tematică:
- identificarea celor mai bune practici educaționale la nivel internațional;
- perfecționarea definirii calificărilor universitare și competențelor profesionale pe niveluri de studii (licență, masterat, doctorat) și pe domenii de specializare;
- creșterea gradului de internaționalizare a personalului didactic și de cercetare;
- 5 dezbateri în legătură cu:
- perfecționarea managementului universitar;

- perfecționarea metodologiei ARACIS cu privire la procedurile de evaluare academică, criteriile, standardele și indicatorii de performanță;
- perfecționarea standardelor de referință și a sistemului intern de evaluare a personalului didactic și de cercetare;
- colaborarea profesional-științifică a AFER cu mediile: universitar, legislativ, de afaceri și științific;
- aplicarea în mediul universitar a principiilor și regulilor de comportament democratic;
- 7 studii privind managementul și structurile universitare (compatibilizarea studiilor de licență și masterat cu programe similare ale universităților din UE); prognoza paletelor de specializări universitare cu un orizont de 25-30 de ani; feed-back informatizat (cu angajatorii asupra calității serviciilor educaționale prin evaluarea competențelor acționale în viața activă; eficientizarea managementului universitar profesional, științific și financiar prin consolidarea structurilor specializate); studii de macroeconomie (creșterea competitivității economiei românești prin spor de valoare adăugată obținut prin transfer de cunoștințe la nivelul operatorilor economici; particularități ale culturii și leadership-ului în organizațiile economice din România; cultura organizațională și leadership-ul universitar românesc); monografia învățământului superior economic românesc 1843-2013.

De asemenea, în preocuparea de viitor a AFER se au în vedere și o serie de conferințe naționale pe domenii de specializare ale cadrelor didactice, evenimente omagiale închinare unor mari personalități economice românești, olimpiada națională a economiștilor în formare - competiție științifică a studenților, masteranzilor și doctoranzilor.

Consortiul „Universitaria”, considerat de autorul prezentării - profesorul Ioan Talpoș - ca un adevărat „**Pentagon de forță**” al învățământului superior din România, a fost constituit în noiembrie 2008 din Universitatea București, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca, Universitatea de Vest din Timișoara, cărora, în septembrie 2009, li s-a alăturat și Academia de Studii Economice din București.

Constituirea Consortiului are ca scop ca, prin conlucrarea universităților partenere să contribuie la „*ridicarea nivelului cercetării științifice și a activității didactice în vederea recunoașterii naționale și internaționale a prestigiului acestora și a clasificării lor în categoria universităților de referință din Europa, inițierea îmbunătățirii cadrului legislativ al desfășurării învățământului superior și a cercetării științifice universitare, precum și definirea unitară a*

programelor de studii universitare și a standardelor minime pentru acestea, ca și a titlurilor și calificărilor dobândite în urma absolvirii acestor programe”.¹⁶

În reuniunile sale din octombrie 2008 (Cluj-Napoca), iunie 2009 (Timișoara), septembrie 2009 (Sinaia), mai 2010 (Iași), iulie 2010 (București), octombrie 2010 (Iași) și iunie 2012 (București), pe lângă problemele cu caracter organizatoric, în lumina obligațiilor asumate la constituire, Consorțiul a acordat o atenție specială problemelor cruciale ale reformei educației universitare din România, precum: adoptarea Legii Educației Naționale cu respectarea Constituției României prin dezbateri publice reale și efective nu prin răspundere guvernamentală; adoptarea unei noi Carte a Universității; noua reglementare a studiilor de doctorat; înnoirea specializărilor și perspectivele dublei specializări la ciclul de licență; competitivitatea universitară și poziția universităților românești în clasamentele internaționale; finanțarea învățământului superior și politicile salariale; rolul masteratului în pregătirea aprofundată și/sau complementară a absolvenților ciclului de licență; promovarea programelor de studiu pe toată durata vieții; mobilitatea studenților în cadrul Consorțiului; calitatea și leadership-ul pentru învățământul superior românesc etc.

Analiza comparativă a celor două entități asociative (AFER - pe de o parte și Consorțiul „Universitaria”, pe de altă parte) ne conduce la concluzia că obiectivele și acțiunile AFER sunt, în mod direct, diseminate în rândul facultăților de științe umaniste (altele decât cele de științe economice, aparținătoare universităților ce constituie Consorțiul), ceea ce deschide larg posibilitatea ca, la nivel național, să se constituie o Federație a Asociațiilor Universitare din România cu acronimul FAUR, obiectiv urmărit de mai mulți ani de către AFER și care, în mandatul 2012-2016, este prevăzut ca atribuție specifică a Departamentului de Relații cu mediul socio-economic prin „inițierea și dezvoltarea relațiilor de colaborare profesional-științifică cu alte asociații universitare din țară care aderă la aceleași valori ca și AFER. Crearea unei federații a asociațiilor universitare - FAUR”.¹⁷

O asemenea Federație „ar putea reprezenta cu mai multă forță persuasivă interesele mediului universitar românesc în fața organelor parlamentare și/sau guvernamentale din țară”.¹⁸ Acest lucru este facilitat și de faptul că 16 facultăți, adică 28% din numărul total de membri ai AFER din mediul universitar, sunt deja antrenate în realizarea unor obiective comune AFER-Consorțiu.

¹⁶ Ioan Talpoș, p. 555 col 1 și 2 din Monografie

¹⁷ C. Roșca, *Documentarul Programelor de activitate 2013-2016. Departamente, Asociația Facultăților de Economie din România*, Craiova, 2013, p. 62

¹⁸ Citat din Monografie, p. 545

1.6. GALERIA MARIOR PERSONALITĂȚI ALE ȘTIINȚEI ȘI ÎNVĂȚĂMÂNTULUI ECONOMIC DIN ROMÂNIA

Această parte a Monografiei este consacrată personalităților de seamă ce și-au adus o contribuție importantă la dezvoltarea acestui segment de istorie universitară din țara noastră, aducându-i un plus de valoare fără de care istoria învățământului superior economic românesc ar fi fost nu numai fără început - nu am fi avut la ce ne raporta, dar și fără sfârșit, deoarece nu am fi știut de unde se continuă **ceea ce înaintașii noștri ne-au lăsat ca sfântă moștenire - icoana școlii superioare românești din domeniul economic, și nu numai.**

Reflectând asupra scurtelor, dar pline de substanță biografii ale corifeilor care ne înnobilează demersul de față, căpătăm o înțelegere mai profundă a semnificației pe care Sofocle a exprimat-o prin celebrul aforism că „*există multe lucruri minunate pe lume, dar nici unul nu-i mai minunat decât omul*”, precum și al proverbului românesc potrivit căruia „*omul sfințește locul*” întrucât, fiecare dintre cele 114 mari personalități asupra cărora ne-am oprit, prin ceea ce au fost și prin ceea ce au făcut pentru învățământul și știința economică românească în interesul poporului român merită întreaga admirație și nemărginita noastră recunoștință.

În acest context, afirmăm, fără teama de a greși că, așa cum sublinia fostul Suveran al României, M.S. Regele Mihai I, prin cuvântul rostit în plenul Parlamentului țării în ziua de 25 octombrie 2011, că „**România a mers mai departe prin idealurile marilor oameni ai istoriei noastre, servite responsabil și generos**”¹⁹, așa cum au făcut-o cu dăruire până la sacrificiu și marile personalități pe care le omagiem în modesta noastră lucrare.

1.7. CONCLUZII ȘI SUGESTII

Rememorând evenimentele care privesc evoluția învățământului superior economic românesc, contextul istoric național și internațional în care acestea au avut loc, oamenii și faptele lor și reflectând comparativ la dezideratele sistemului filosofic al Procesului Bologna, formulăm câteva **concluzii cu caracter de înțelepte învățăminte pentru prezentul și viitorul educației economice de nivel universitar din țara noastră.**

1. Prima concluzie pe care dorim să o aducem în atenția cititorilor este aceea că, dacă astăzi sistemul de învățământ superior românesc, inclusiv cel de profil economic,

¹⁹ Citat din Discursul M.S. Mihai I, Regele României (Partea a V-a, Capitolul 3 din Monografie)

este înscris pe traiectoria integrării în Spațiul European al Învățământului Superior și Cercetării Științifice, meritul nu este atât al generației contemporane, cât mai ales al înaintașilor noștri, adevărați titani ai mediului științific, politic, cultural, cu viziune clară și devoțiune pentru interesele țării. Aceștia, prin tot ceea ce au gândit și înfăptuit, din aproape în aproape, cu sacrificii au deschis căile emancipării poporului român și ne-au permis ca pașii parcurși în ultimul sfert de secol să reprezinte o continuare firească a bazei sănătoase pe care ei au creat-o.

Astfel, întregul sistem educațional românesc, prin măsurile luate de autoritățile române, începând mai ales cu Legea nr. 288 din iunie 2004 și cele ulterioare, și-au asumat integral reformele generate de „Procesul Bologna”, reorientând conținutul învățământului universitar și cercetării științifice spre valorile educației europene, confirmând faptul că orientarea spre civilizația occidentală face parte - am putea spune - din codul genetic al poporului român. Vorbim de reorientare pentru că, așa cum rezultă din paginile Monografiei, organizat încă de la înființarea sa asemănător vestitelor universități ale Europei Occidentale, acolo unde s-au format generațiile de intelectuali care au înfăptuit marile idealuri naționale ale poporului român, învățământul superior economic din România, în perioada regimului comunist a fost deturnat din drumul său firesc, fiind orientat spre modelul răsăritean importat de la Moscova sovietică.

Inspirată de modelele europene ale vremii aduse în țară de mințile luminate ale tinerilor români școliți în teorie și practica operațiunilor comerciale la Academii din Germania, Franța, Austria, Elveția, educația economică de nivel universitar, cât și cea preuniversitară au fost puternic sprijinite de spiritul novator și clarvăzător al domnitorilor patrioți Mihail Gr. Sturdza care a ctitorit în Moldova, la Iași, prima instituție universitară din țară (Academia Mihăileană la 1835) sau Alexandru Ioan Cuza care, a ctitorit Universitățile din Iași (1860) și București (1864) și care în 1864 a legiferat reforma învățământului, înființând școli de comerț în principalele orașe ale României.

În aceeași ordine de idei, Suveranii României, înțelegând că educația de nivel universitar a tinerilor reprezintă singura cale prin care pot fi promovate și apărate interesele naționale ale țării pe drumul modernizării prin emancipare economică, politică și socială, au ctitorit în prima jumătate a sec. al XX-lea entitățile universitare, în general, și cele de profil economic în special din țara noastră.

Astfel, în timpul domniilor lor, Regele Carol I a ctitorit AISCI București prin Decretul Lege semnat la data de 6 aprilie 1913, Regele Ferdinand I, la data de 1 februarie 1920, proclamă solemn înființarea Universității românești de la

Cluj, iar la 1 noiembrie 1920 pe cea a Academiei Comerciale din Cluj, iar Regele Mihai I promulgă legile de înființare a Universității de Vest din Timișoara (1946), Academiei de Studii Cooperatiste din București (1944), Academiei de Științe Comerciale și Cooperatiste din București (1947) și a Universității din Craiova (21 aprilie 1947).

2. O concluzie principală și care reprezintă trăsătura definitorie dominantă a poporului român este cea care rezultă din cuvântul de deschidere a cursurilor Academiei de Înalte Studii Comerciale și Industriale din București rostit de către autorul legii de înființare a acesteia, Nicolae D. Xenopol, și anume aceea că **poporul român departe de a fi un popor leneș, așa cum era considerat de către scepticii și opoziții înființării unei Academii Comerciale în țara noastră, este un popor cu calități morale și intelectuale remarcabile, harnic, viteaz și devotat până la sacrificiul suprem țării sale, calități pe care nu ezită să și le pună în valoare atunci când are condiții prielnice de manifestare.** Prin educația economică oferită tinerilor, AISCI București - „**rod al muncii acestui popor**”²⁰, ca și AISCI de la Cluj, înființată în anul 1920, s-au creat premisele formării acelor specialiști care aveau menirea de a înfăptui **construcția economică a țării** și de a reprezenta și apăra interesul național, fiind **garantul independenței noastre economice**, factor hotărâtor care să decidă „**soarta întregului nostru neam**”²¹ așa cum vedea Anton Davidoglu rolul educației economice pentru dezvoltarea întregii societăți românești.

3. Faptul că la începutul anului 1913, Bucureștiul apărea pe harta universitară a Europei cu o instituție de învățământ superior comercial, la numai un an după devenita celebră Universitate Bocconi din Milano (1912) și la scurt timp după introducerea învățământului comercial de nivel superior la Zürich (1911), Stockholm (1909), Lipsca (1908), Roma și Rotterdam (1906), Frankfurt pe Main (1901), Londra (1898), **a situat România în rândul națiunilor de prestigiu în plan continental și nu numai, cu instituții de pregătire universitară a celor care aveau un rol însemnat în evoluția economică a țărilor lor.**

Autoritatea morală în continuă creștere a Academiei Comerciale s-a datorat, în primul rând profesorilor care au știut să cultive mentalitatea autoexigenței în derularea procesului de învățământ fără rabat la calitate, să gestioneze momentele dificile și să le depășească. Orientarea, am putea spune obsesivă, spre practica economică, selectarea celor mai necesare discipline de specialitate, inclusiv studierea

²⁰ Nicolae D. Xenopol, *Cuvântul rostit la 1 noiembrie 1913 cu prilejul deschiderii cursurilor AISCI București*, Citat în Monografie la p. 96

²¹ *Douăzeci de ani de activitate a Academiei de Înalte Studii Comerciale și Industriale din București, 1913-1933. Privire critică*, Institutul de Arte Grafice și Editura „Tiparul Românesc”, p 13

temeinică a cel puțin două limbi străine, au fost orizonturi clare ale programelor de învățământ, ceea ce a permis ca, la scurt timp, cele două Academii Comerciale de la București (în 1923) și Cluj (în 1930) să obțină dreptul de a organiza și pregătirea prin doctorat, instituțiile respective să fie înscrise pe lista facultăților din străinătate, iar **diplomele emise de către acestea să capete recunoaștere europeană**.

În aceeași ordine de idei, se înscrie și recunoașterea, de către societatea românească, a competenței profesional-științifice a corpului profesoral de la AISCI București, ceea ce i-a deschis acestuia calea spre afirmare la nivelul de ansamblu al societății românești prin **implicare**, în calitate de organe științifice consultative, pentru: reorganizarea camerelor de comerț și industrie (Gheorghe Tașcă și Emil Brancovici); organizarea legăturilor între asociațiile industriale și comerciale (Virgil Madgearu); unificarea bilanțurilor contabile ale băncilor (Spiridon Iacobescu); legăturile dintre băncile din Vechiul Regat cu cele din ținuturile unite (Ion Răducanu); organizarea burselor și târgurilor (Mihail Pașcanu); problemele comerțului interior și exterior (Virgil Madgearu și Gr. Dimitrescu).

Considerăm că, în etapa actuală, când întreaga societate românească se află în procese transformatoare de mare anvergură pe drumul societății informaționale, societatea cunoașterii fără frontiere, experiența perioadei interbelice poate și trebuie să fie valorizată de către factorii de decizie de la nivel național, cât și de la nivelul autorităților județene, pentru ca uriașul potențial de competențe existent în mediul universitar prezent în 26 de județe (62% din județele țării - inclusiv capitala, și care se regăsesc în toate cele 8 regiuni de dezvoltare economică) să fie folosit cu mai multă încredere în fundamentarea deciziilor care privesc dezvoltarea viitoare a comunităților, în general bunul mers al „cetății” în care trăiesc și își desfășoară activitatea cetățenii.

4. Larga dezbateră, atât în Parlamentul țării, dar și în presa vremii, a problemelor cardinale pentru țară în amplul proces de făurire a României moderne, așa cum a fost și aceea de a pune bazele învățământului comercial de nivel universitar după modelul Europei Occidentale, reprezintă o altă caracteristică definitorie - am putea spune - pentru tânăra democrație din societatea românească bazată pe **cunoașterea nevoilor reale ale țării printr-un contact permanent al guvernanților cu opinia celor direct interesați de reglementările care urmau să le jaloneze activitatea**. Când se punea problema înființării AISCI, însăși absolvenții școlilor superioare de comerț din țară (școli preuniversitare), printr-o comisie de reprezentanți s-au implicat și au susținut cu tărie organizarea Academiei de Înalte Studii Comerciale și

Industriale din București, în cadrul căreia doreau să-și definească pregătirea universitară în tainele comerțului.

5. Simptomatic este faptul că în procesul de instituționalizare a învățământului superior economic, ca și în toată perioada de consolidare și dezvoltare a acestuia, **generația tânără** a fost aceea care a avut inițiativa și care s-a implicat fără rezerve în îndeplinirea obiectivelor pe termen lung de propășire a României în spiritul valorilor europene ale democrației, liberalismului economic și progresului social.

Exceptând pe Nicolae D. Xenopol, care în 1913 - anul înființării AISCI București avea vârsta de 55 de ani, Anton Davidoglu și Gheorghe Tașcă - membri în comisia care a pregătit Proiectul de lege pentru înființarea AISCI București, membri ai corpului profesoral de la Academia Comercială de la înființare, respectiv Davidoglu - primul rector al AISCI, se aflau la vârsta de 37-38 de ani, fără să mai vorbim de Ion Răducanu care, timp de aproape 10 ani (1930-1940), a fost rectorul instituției și a devenit profesor universitar al AISCI la vârsta de 29 de ani sau de Ion N. Angelescu care, profesor al Academiei la vârsta de 29 de ani, avea numai 39 de ani atunci când, în 1924, devenit rector, s-a confruntat cu cea mai mare provocare a mandatului său, construcția Palatului AISCI. Marele economist, sociolog și om politic al perioadei interbelice, Virgil Madgearu, a devenit profesor titular al AISCI la vârsta de 26 de ani, iar Victor Slăvescu, în anul 1917, la vârsta de 27 de ani, în timpul războiului, refugiat la Iași a editat, împreună cu Ion Răducanu și Virgil Madgearu, revista „Independența economică”, pentru ca, ulterior, în paralel cu importante funcții ministeriale să fie și profesor la AISCI București.

6. O caracteristică a responsabilității profesionale și civice a fondatorilor Academiei de Înalte Studii Comerciale și Industriale a fost și strădania acestora de a pune bazele unui învățământ economic competitiv în plan european și permisiv pentru tinerii aparținând clasei de mijloc prin:

- stipularea obiectivului de competitivitate europeană chiar în Legea de înființare a Academiei, care prin art. 7 preciza că „**Programele de învățământ urmau să fie așa cum se prezentau în străinătate**”, adică în academiile comerciale din Europa Occidentală luate ca modele de educație universitară;
- atragerea în corpul profesoral a tinerilor formați în Germania, Franța, Austria, Elveția și nu numai, dar și a celor formați în țară, absolvenți ai Academiei Comerciale de la București și Cluj, care și-au desăvârșit pregătirea prin doctorate obținute în străinătate sau în țară;
- **stabilirea specializărilor cât și alcătuirea programei de învățământ în strânsă legătură cu nevoile României**

de a-și crea corpul propriu de funcționari superiori în domeniul științelor comerciale și economice care, cunoscând organizarea și funcționarea economiei europene la începutul secolului al XX-lea, să îmbrățișeze cariera consulară și de atașați comerciali pentru a reprezenta interesele economice ale României, precum și să contribuie la propășirea economică a țării ca lucrători în camerele de comerț și industrie, în administrațiile publice cu caracter economic, în organizarea comerțului și industriei naționale sau ca viitori negustori;

- **legăturile cu centrele universitare europene** prin mobilități de formare doctorală, dar și de formare a studenților români, în paralel cu atragerea marilor personalități din afara țării (de la universitățile din New-York, Sofia, Istanbul, Liege, personalități politice din Franța, Bulgaria ș.a.) pentru susținerea de conferințe tematice, participări la congrese organizate în România și alte forme de pregătire prin schimb de bune practici;

- **politica taxelor școlare încuraja studenții aparținând clasei de mijloc** (adică cei cu posibilități financiare modeste), studenții bogați putându-și permite să studieze în străinătate, unde taxele școlare erau foarte ridicate. Este de reținut faptul că, la Chișinău, în anul 1898, **atunci când școala comercială de băieți** – de curând înființată cu sprijinul negustorilor locali - **se confrunta cu lipsa fondurilor necesare** pentru organizarea laboratorului de fizică și chimie, achiziționarea cărților de specialitate și a mobilierului școlar, *conducerea administrativă a orașului* - prin primarul său Karl Schmidt - **nu a mărit taxele pentru studii, dar a majorat de două ori impozitul de la comercianți.**

7. Educația economică, încă de la instituționalizarea sa ca Academie de Înalte Studii Comerciale și Industriale, s-a bazat pe o serie de principii de raționalitate care să asigure eficiență și performanță exprimate prin:

- **o cultură economică și comercială de calitate**, așa cum se exprima academicianul Constantin I. Istrati „**fără a fi un surogat**”²² **care să emită diplome fără acoperire** („care să înșele lumea”);²³

- orientarea și organizarea procesului de învățământ în funcție de nevoile de specialiști cerute de piața forței de muncă, prin înființarea unor noi specializări ținând seama în primul rând de „**posibilitatea de plasare a absolvenților fiecărei secțiuni**”.²⁴ Este drept că, la vremea

aceea, șomajul tinerilor cu pregătire universitară era mai puțin probabil decât în perioada contemporană, însă nu putem accepta (i)rațiunea de a înființa specializări la întâmplare, numai de dragul de a fi la „modă” imitând universități de renume din țară. Se pare că, la unii dintre noi, mai domină mentalitatea din epoca lui Ion Luca Caragiale, aceea de „*a avea și noi faliții noștri*”, **însă o regândire critică și responsabilă a specializărilor asigurate mai ales prin studiile de licență care se bazează pe promovarea interdisciplinarității refuzând specializarea îngustă (contabilitate, management, marketing, finanțe etc.) ar fi binevenită. Câștigul ar fi multiplu: pentru tinerii care doresc să urmeze studiile economice; pentru piața regională, națională și europeană a muncii; pentru imaginea de prestigiu a facultăților care oferă educația economică și a sistemului național al învățământului universitar în ansamblu;**

- **corp profesoral selectat exclusiv pe criterii de competență profesională**, potrivit principiului că nici un tip de competență - de execuție, de concepție (organizare și coordonare), de cercetare - nu poate fi format decât de către formatori competenți (care au aptitudinile, cunoștințele și abilitățile practice) pentru tipul respectiv de capacitate profesională. Astfel, AISCI București, încă de la înființare, a aplicat **politici realiste de recrutare a personalului didactic prin concurs public, având drept criterii competența obținută prin studii de specialitate, dar și printr-o substanțială experiență practică.** Celor cu titluri științifice li se cereau „3 ani în comerț, bancă sau industrie” - art. 9, lit. b din Lege, sau profesorilor de la disciplinele de contabilitate, care nu aveau titlul științific, li se cerea să aibă o practică de cel puțin 10 ani în afaceri pentru a fi admiși în corpul didactic universitar.

Astăzi, facultățile care, recrutând în corpul profesoral tineri absolvenți cu rezultate foarte bune în pregătirea lor teoretică, le-au asigurat stagii speciale de pregătire practică în organizații economice, bănci, organisme financiare sau administrații publice, și-au creat o reputație educațională de prestigiu, compatibilă cu educația formată în entități asemănătoare din spațiul european, nord-american și asiatic (în special Japonia).

8. Consensul exemplar al corpului profesoral universitar, dar și al forțelor politice, indiferent de orientarea ideologică, pentru îndeplinirea unor obiective strategice ale României, mobilizarea resurselor țării în vederea surmontării greutăților generate de Primul Război Mondial, refacerea țării după război, criza economică a anilor 1929-1930, problemele de organizare și funcționare a țării după înființarea Marii Uniri a reprezentat o caracteristică morală esențială a perioadei în

²² C. I. Istrati, *Op. cit.*, p. 99

²³ Ibidem

²⁴ Punct de vedere logic și absolut rațional exprimat de Gromoslav Mladenat și consemnat în Revista Independența economică, nr. 21, 24 din 1 noiembrie 1920, p. 20. Citat la p. 102 din lucrare

care interesul național era situat, fără echivoc, în prim-planul responsabilităților clasei politice a României.

În acest sens sunt de reținut:

- Capacitatea guvernanților, cât și solidaritatea mediului de afaceri (camere de comerț, firme comerciale și industriale) cu învățământul pentru a mobiliza resursele financiare din fonduri publice, dar mai ales din fonduri private pentru finanțarea unor construcții monumentale destinate învățământului universitar economic, cum a fost construcția Palatului AISCI din București ș.a., este emblematică pentru modul în care era înțeles și tratat rolul decisiv al învățământului în dezvoltarea viitoare a societății. Chiar în zilele noastre sunt țări europene care își alimentează bugetul necesar învățământului prin contribuția mediului de afaceri cu o cotă procentuală dintr-o anumită bază de impozitare (profit, cifră de afaceri, masa salarială etc.);
- Împletirea intereselor între bănci și industrie pentru finanțarea capitalului național având ca obiectiv creșterea ponderii acestuia în economia României, crearea unor ramuri de bază ale industriei care să atenueze decalajul dintre productivitatea muncii industriale și cea a muncii din agricultură este între altele, efectul propagării în mediul de afaceri a teoriilor economice, a căilor și mijloacelor prin care acestea pot și trebuie să fie aplicate pentru dezvoltarea în contexte avantajoase pentru țară;
- Spiritul de asociere pentru apărarea și promovarea intereselor profesionale a reprezentat o altă caracteristică, manifestându-se cu pregnanță în rândul studenților și absolvenților. Avem în vedere, în special, prima asociație studențească înființată în anul 1918 - Asociația Studenților Academiei de Înalte Studii Comerciale și Industriale (ASACI), apoi Asociația Licențiatilor Academilor de Înalte Studii Comerciale și Industriale din România (ALACI) înființată în 1920, Asociația Generală a Economistilor din România (AGER) înființată în 1923 ș.a. Existența, în prezent, a diferitelor forme asociative precum: AGER, AFER, Consorțiul „Universitaria”, CECCAR, CAFR ș.a. își dovedesc din plin utilitatea profesională, științifică, dar mai ales socială, contribuind sub diferite forme de implicare la prestigiul profesiei de economist în viața societății.
- Implicarea exemplară a universitarilor clujeni pentru adaptarea procesului de învățământ al AISCI Cluj la condițiile de funcționare din perioada refugiului la Brașov pentru menținerea exigențelor didactico-științifice prin asigurarea spațiilor de învățământ și dotarea

corespunzătoare a bibliotecii cu materiale didactice necesare.

9. Toleranța etnică, cu excepția unor rătăcirii vremelnice în preajma celui de-al Doilea Război Mondial, a fost o caracteristică constantă a educației universitare din țara noastră, începând cu modelul AISCI Cluj care, încă de la înființare în anul 1920, a fost deschisă tuturor tinerilor doritori să studieze, indiferent de națiune: români, maghiari, cehi, slovaci etc. și continuând cu linia maghiară a mai multor specializări la FSEGA Cluj-Napoca, inclusiv cu specializarea de științe economice a extensiunii acesteia la Sfântu Gheorghe, cu facultățile în limba maghiară de la Miercurea Ciuc și Oradea (Universitatea Partium, Universitatea Emanuel), precum și cu atragerea romilor la studii universitare la București, Craiova și oriunde în țară.

10. Cel de-al Doilea Război Mondial a frânat continuarea procesului de dezvoltare a învățământului superior economic de la noi, iar la scurtă vreme după acesta, s-a ajuns și la schimbarea nenaturală a orientării sale de la Vest spre Est, cu renunțarea forțată la valorile europene ale educației universitare, și nu numai.

11. Principalele concluzii ce se desprind din perioada celor patru decenii de regim totalitar comunist se pot formula în următorii termeni:

a) cu aspect negativ:

- introducerea prin teroare a modelului stalinist de organizare a învățământului a însemnat ruptura școlii românești de vocația sa tradițional-europeană și aservirea acesteia intereselor de clasă ale partidului comunist cu forme specifice de manifestare prin epurarea din sistem a celor mai valoroase cadre universitare dar care nu au acceptat colaborarea cu noul regim și completarea corpului profesoral cu persoane provenite din rândul activiștilor de partid fără pregătire universitară sau cu una superficială obținută prin falsificarea examenelor pe care le-ar fi susținut în sesiunea din toamna anului 1948;
- relativa destindere a climatului general de teroare generată de contextul politic al revoluției din Ungaria, din toamna anului 1956, care a însemnat destalinizarea cu unele ameliorări de conținut ale procesului de învățământ;
- o mare instabilitate în organizarea instituțională din ASE București, cu înființări, desființări, comasări și divizări de facultăți, specializări, forme de învățământ (zi, seral, f.f.) după „inspirația” sau interesul responsabililor politici care, în virtutea principiului

de „rotire a cadrelor” își schimbă frecvent locul în structurile de putere;

b) cu aspect pozitiv

- extinderea rețelei de facultăți economice la Cluj-Napoca (1961), Iași (1962), Craiova (1966) și Timișoara (1967) ca urmare a reconsiderării necesarului de economiști care să-și asume responsabilitatea organizării și conducerii activităților economice din industrie și agricultură în plin proces de dezvoltare accelerată;
- orientarea pe latura calitativă a procesului de învățământ după anul 1967, odată cu accesul mai larg la literatura de specialitate din Occident când, pentru a crește competența economiștilor în valorificarea superioară a resurselor, îmbunătățirea organizării și conducerii întreprinderilor și ramurilor economice, autogestiunea economico-financiară, creșterea eficienței activităților, diversificarea și întărirea relațiilor economice internaționale, s-a pus accent deosebit pe studiul intensiv al teoriilor economice moderne și al matematicii, focalizat pe cercetări operaționale cu aplicații în modelarea economică: teoria stocurilor, teoria firelor de așteptare, teoria grafurilor, teoria optimului economic, balanța legăturilor dintre ramuri etc., pe studiul riguros al ciberneticii și informaticii economice, al metodelor de analiză economico-matematică și statistică a fenomenelor și proceselor economice, în paralel cu interesul crescut pentru studiul limbilor străine moderne (engleza, franceza, germana);
- gratuitatea studiilor universitare.

12. În perioada contemporană, din 1990 până în prezent, învățământul superior economic românesc își regăsește vocația europeană pe care și-o redefiniște în contextul implementării principiilor „Procesului Bologna”, având ca țintă integrarea în Spațiul European al Învățământului Superior și Cercetării Științifice.

Toate acțiunile subordonate acestui scop sunt dominate de **paradigma schimbării** de la modelul educației bazată pe acumulare și transmitere mecanică a cunoștințelor către modelul bazat pe competențe, aptitudini și abilități. Această nouă paradigmă de schimbare a educației universitare are la bază o suită de deziderate principale referitoare la:

- *angajabilitate*, ca deziderat major al „Procesului Bologna” ce presupune finalitatea procesului educațional prin inserția absolvenților în viața activă;
- *centrarea învățământului pe student* care are ca obiectiv educațional finalitatea studiilor prin compatibilitate cu cadrul național al calificărilor, având ca principale repere: tranziția corectă a informației de la profesor (ceea ce se predă) și student (ceea ce trebuie să învețe); reconfigurarea relației dintre furnizorul de educație (profesorul, facultatea) și beneficiarii programelor

educaționale (studentii); încurajarea atitudinii critice bazată pe gândire și învățare logică; cultura educației de calitate; centrarea pe rezultatele învățării (pe ceea ce știe și ce poate să facă absolventul, ci nu pe acumulări sumative de cunoștințe;

- *deschiderea internațională* ca o componentă strategică de referință a Spațiului European al Învățământului Superior și Cercetării Științifice;
- *mobilitatea profesorilor și studenților*;
- *finanțarea educației* din surse multiple;
- promovarea conceptului integrat *educație-cercetare-inovare* ca un veritabil triumf al cunoașterii;
- *asigurarea calității* învățământului și cercetării;
- *governanța academică*;
- *formarea profesională continuă*, pe tot parcursul vieții (Life, Long, Learning).

13. Înțelegând sensul, importanța și rolul asociațiilor profesionale într-un stat democratic, facultățile economice s-au constituit în AFER cu scopul de a asigura prin consens, pe baza consultării colegiale, creșterea competenței profesionale a absolvenților corespunzător cu exigențele mereu sporite ale mediului economic și social național și internațional.

14. Integrarea cât mai reușită în Spațiul European al Învățământului Superior și Cercetării Științifice presupune atingerea excelenței, deziderat fundamental al filosofiei Procesului Bologna.

Sunt de reținut, cel puțin următoarele două aspecte:

- Perfecționarea managementului universitar trebuie să reprezinte și în continuare o preocupare centrală a structurilor de conducere din învățământul superior economic românesc pentru a asigura condiții reale de eficiență universitară prin adâncirea specializării formatorilor pe tipuri de competență profesională (licența - competențe de execuție; masteratul - competențe de organizare și conducere; doctoratul - competențe de cercetare, cu orientare pe coordonatele unor structuri specializate ale educației universitare pe:

- management al componentelor didactice de la nivelul studiilor de licență, masterat profesional și pregătirea doctorală din prima fază;
- management al componentelor de cercetare științifică organizate în centre de cercetare pentru masteratul de cercetare și școala doctorală în faza de cercetare și elaborare a tezelor de doctorat;
- managementul administrării financiare și de gestiune a patrimoniului.

- Regândirea criteriilor și indicatorilor de ierarhizare globală a instituțiilor universitare pentru a asigura o clasificare corectă și echitabilă în funcție de capacitatea reală a facultăților de a dezvolta programe educaționale și de cercetare științifică de nivel calitativ superior celui la care sunt încadrate în prezent, evitând astfel, discriminarea care, departe de a stimula excelența, sunt de natură să inhibe eforturile creatoare ale cadrelor didactice și cercetătorilor.

Avem în vedere mai ales cazul facultăților de la Craiova și Timișoara care dezvoltă programe de pregătire doctorală în 7, respectiv 5 domenii de cercetare, de peste 25 de ani, dar care sunt clasificate ca instituții ce pot organiza doar studii de licență și masterat, fără să mai vorbim de facultăți mai tinere, înființate după anul 1990 (Sibiu, Galați, Oradea, Brașov) dar care organizează pregătirea doctorală în unul până la 4 domenii de cercetare. Este și mai accentuată discriminarea facultăților de la Suceava cu 3 domenii de cercetare doctorală, Târgoviște cu 2 domenii de cercetare și Alba Iulia cu un singur domeniu de cercetare doctorală și cu câte 11, 10 și respectiv 9 programe de masterat, care sunt clasificate ca instituții care pot organiza numai studii de licență.

De aceea, fără să contestăm necesitatea unei clasificări după criteriile de performanță, ne exprimăm opinia asupra necesității ca procesul de clasificare să țină seama de realitatea deja existentă, pentru a da coerența necesară gestionării raționale, la nivel național, a sistemului de învățământ universitar din țara noastră.

Coexistența universităților care asigură formarea și dezvoltarea unei elite universitare (cele din categoria universităților de cercetare avansată și educație, dar și a celor din categoria universităților de educație și cercetare științifică) cu universități care educă masa de studenți mai puțin performanți, dar de care societatea modernă are absolută nevoie

(în special universitățile centrate pe educație) reprezintă o necesitate a societății bazată pe cunoaștere. Problema fundamentală care se pune este aceea de a îmbina în mod rațional resursele destinate formării elitelor pe de-o parte, și cele destinate formării acelor specialiști care, implementând cele mai avansate rezultate ale cunoașterii științifice din domeniul lor de activitate, să devină competenți acțiunali în profesia lor, activi și responsabili în viața comunității din care provin.

15. Prin lucrarea de față ne-am străduit să conturăm - în linii mari - imaginea învățământului superior economic românesc, așa cum s-a prezentat în trecut, cum se prezintă în perioada contemporană și să sugerăm cum s-ar putea prezenta, și, mai ales, cum dorim să evolueze peste timp sistemul nostru de educație economică, manifestându-și cu demnitate identitatea într-o arhitectură europeană și internațională.

Dacă am reușit sau nu, dumneavoastră cititorii - evaluatori și critici de bună credință - sunteți în măsură să apreciați.

Considerăm însă că, volumul mare de informații - atât cele de sinteză, cât și cele de detaliu, care reflectă experiența de sistem, dar și pe cea a unor entități universitare - oferă analiștilor, managerilor, corpului profesoral, tuturor celor interesați de problematica învățământului superior din țara noastră un bogat material documentar - suport faptic al unor studii și cercetări strategice privind educația universitară din spațiul românesc. Vom sta la dispoziția celor care ne vor contacta pentru eventuale colaborări în acest sens.

Adrese de contact: constantin_rosca@yahoo.com; af_er@yahoo.com; contact@af_er.org.ro.